

(สำเนา)
เลขรับ ๑๑๗/๒๕๕๕ วันที่ ๒๘ พ.ย. ๒๕๕๕
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

สภาผู้แทนราษฎร
ถนนอุทองใน ดุสิต กทม. ๑๐๓๐๐

๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.

กราบเรียน ประธานสภาผู้แทนราษฎร

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ดังกล่าวข้างต้น
๒. บันทึกหลักการและเหตุผล
๓. บันทึกวิเคราะห์สรุปสาระสำคัญ

ข้าพเจ้ากับคณะขอเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. พร้อมด้วยบันทึกหลักการและเหตุผล และบันทึกวิเคราะห์สรุปสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญมา เพื่อได้โปรดนำเสนอสภาผู้แทนราษฎรพิจารณาและหากสภาผู้แทนราษฎรลงมติเห็นชอบแล้ว ก็ขอได้โปรดนำเสนอวุฒิสภาพิจารณาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยต่อไป

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

(ลงชื่อ) พีรพันธุ์ พาลุสุข ผู้เสนอ
(นายพีรพันธุ์ พาลุสุข)

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย

(ลงชื่อ) วรชัย เหมะ ผู้เสนอ (ลงชื่อ) สงวน พงษ์มณี ผู้เสนอ
(นายวรชัย เหมะ) (นายสงวน พงษ์มณี)

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย

(ลงชื่อ) ทวีศักดิ์ อนรรฆพันธ์ ผู้เสนอ (ลงชื่อ) สหรัถ กุลศรี ผู้เสนอ
(นายทวีศักดิ์ อนรรฆพันธ์) (นายสหรัถ กุลศรี)

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย

(ลงชื่อ) ไพโรจน์ อิศระเสรีพงษ์ ผู้เสนอ (ลงชื่อ) พิษณุ หัตถสงเคราะห์ ผู้เสนอ
(นายไพโรจน์ อิศระเสรีพงษ์) (นายพิษณุ หัตถสงเคราะห์)

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย

(ลงชื่อ) นพคุณ รัฐผไท ผู้เสนอ (ลงชื่อ) สุณีย์ เหลืองวิจิตร ผู้เสนอ
(นายนพคุณ รัฐผไท) (นางสาวสุณีย์ เหลืองวิจิตร)

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย

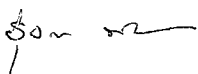
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย

(โปรดพลิก)

(ลงชื่อ) ชลน่าน ศรีแก้ว ผู้เสนอ (ลงชื่อ) เขตชัย ตันตติศิริรินทร์ ผู้เสนอ (นายชลน่าน ศรีแก้ว) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย	(ลงชื่อ) เขตชัย ตันตติศิริรินทร์ ผู้เสนอ (นายเขตชัย ตันตติศิริรินทร์) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย
(ลงชื่อ) ชมภู จันทาทอง ผู้เสนอ (ลงชื่อ) หนูแดง วรรณกางซ้าย ผู้เสนอ (นางชมภู จันทาทอง) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย	(ลงชื่อ) หนูแดง วรรณกางซ้าย ผู้เสนอ (นายหนูแดง วรรณกางซ้าย) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย
(ลงชื่อ) สัมภาษณ์ อัดถาวงค์ ผู้เสนอ (ลงชื่อ) ปริญญา ฤกษ์ห่วย ผู้เสนอ (นายสัมภาษณ์ อัดถาวงค์) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย	(ลงชื่อ) ปริญญา ฤกษ์ห่วย ผู้เสนอ (นายปริญญา ฤกษ์ห่วย) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย
(ลงชื่อ) สมชัย อัครชัยโสภณ ผู้เสนอ (ลงชื่อ) ไพจิต ศรีวรชาน ผู้เสนอ (นายสมชัย อัครชัยโสภณ) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย	(ลงชื่อ) ไพจิต ศรีวรชาน ผู้เสนอ (นายไพจิต ศรีวรชาน) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย
(ลงชื่อ) ธวัชชัย สุทธิบังกช ผู้เสนอ (ลงชื่อ) ธีรรัตน์ สำเร็จวานิชย์ ผู้เสนอ (นายธวัชชัย สุทธิบังกช) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย	(ลงชื่อ) ธีรรัตน์ สำเร็จวานิชย์ ผู้เสนอ (นางสาวธีรรัตน์ สำเร็จวานิชย์) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย
(ลงชื่อ) พัทรินทร์ มั่นปาน ผู้เสนอ (ลงชื่อ) สุรศักดิ์ อนรรฆพันธ์ ผู้เสนอ (นางพัทรินทร์ มั่นปาน) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชาธิปัตย์ใหม่	(ลงชื่อ) สุรศักดิ์ อนรรฆพันธ์ ผู้เสนอ (นายสุรศักดิ์ อนรรฆพันธ์) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย
(ลงชื่อ) นพพล เหลืองทองนารา ผู้เสนอ (ลงชื่อ) กุสุมาลวดี ศิริโกมุท ผู้เสนอ (นายนพพล เหลืองทองนารา) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย	(ลงชื่อ) กุสุมาลวดี ศิริโกมุท ผู้เสนอ (นางกุสุมาลวดี ศิริโกมุท) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย
(ลงชื่อ) นิยม วรปัญญา ผู้เสนอ (ลงชื่อ) ธนเทพ ทิมสุวรรณ ผู้เสนอ (นายนิยม วรปัญญา) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย	(ลงชื่อ) ธนเทพ ทิมสุวรรณ ผู้เสนอ (นายธนเทพ ทิมสุวรรณ) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย
(ลงชื่อ) สุรสิทธิ์ เจียมวิจักขณ์ ผู้เสนอ (ลงชื่อ) นันทนา ทิมสุวรรณ ผู้เสนอ (นายสุรสิทธิ์ เจียมวิจักขณ์) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย	(ลงชื่อ) นันทนา ทิมสุวรรณ ผู้เสนอ (นางนันทนา ทิมสุวรรณ) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย
(ลงชื่อ) สุนทรีย์ ชัยวิรัตน์นะ ผู้เสนอ (ลงชื่อ) ดวงแข อรรถนพนพร ผู้เสนอ (นางสาวสุนทรีย์ ชัยวิรัตน์นะ) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย	(ลงชื่อ) ดวงแข อรรถนพนพร ผู้เสนอ (นางดวงแข อรรถนพนพร) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย
(ลงชื่อ) พลตำรวจโท วิโรจน์ เปาอินทร์ ผู้เสนอ (ลงชื่อ) อภิรต ศิรินาวิน ผู้เสนอ (วิโรจน์ เปาอินทร์) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย	(ลงชื่อ) อภิรต ศิรินาวิน ผู้เสนอ (นายอภิรต ศิรินาวิน) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคมหาชน
(ลงชื่อ) วราภรณ์ ตั้งภากรณ์ ผู้เสนอ (ลงชื่อ) สุรชาติ ชาญประดิษฐ์ ผู้เสนอ (นางวราภรณ์ ตั้งภากรณ์) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย	(ลงชื่อ) สุรชาติ ชาญประดิษฐ์ ผู้เสนอ (นายสุรชาติ ชาญประดิษฐ์) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย

(ลงชื่อ) จุลพันธ์ อมรวิวัฒน์ (นายจุลพันธ์ อมรวิวัฒน์) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย	ผู้เสนอ	(ลงชื่อ) ปานหทัย เสรีรักษ์ (นางปานหทัย เสรีรักษ์) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย	ผู้เสนอ
(ลงชื่อ) นิยม เวชกามา (นายนิยม เวชกามา) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย	ผู้เสนอ	(ลงชื่อ) พันธุ์ศักดิ์ เกตุวัฒนา (นายพันธุ์ศักดิ์ เกตุวัฒนา) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคพลังชล	ผู้เสนอ
(ลงชื่อ) จิรายุ ห่วงทรัพย์ (นายจิรายุ ห่วงทรัพย์) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย	ผู้เสนอ	(ลงชื่อ) นิทัศน์ ศรีนนท์ (นายนิทัศน์ ศรีนนท์) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย	ผู้เสนอ
(ลงชื่อ) ขวลิต วิชยสุทธิ (นายขวลิต วิชยสุทธิ) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย	ผู้เสนอ	(ลงชื่อ) ก่อแก้ว พิกุลทอง (นายก่อแก้ว พิกุลทอง) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย	ผู้เสนอ
(ลงชื่อ) พรชัย ศรีสุรียันโยธิน (นายพรชัย ศรีสุรียันโยธิน) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย	ผู้เสนอ	(ลงชื่อ) นิรมิต สุจारी (นายนิรมิต สุจारी) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย	ผู้เสนอ
(ลงชื่อ) ธนิก มาสีพิทักษ์ (นายธนิก มาสีพิทักษ์) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย	ผู้เสนอ	(ลงชื่อ) ภูวนิดา คุณผลิน (นางสาวภูวนิดา คุณผลิน) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย	ผู้เสนอ
(ลงชื่อ) เปล่งมณี เร่งสมบูรณ์สุข (นางเปล่งมณี เร่งสมบูรณ์สุข) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย	ผู้เสนอ	(ลงชื่อ) สมหญิง บัวบุตร (นางสมหญิง บัวบุตร) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย	ผู้เสนอ
(ลงชื่อ) จำสืบทารวจ ประสิทธิ์ ไชยศรีษะ (ประสิทธิ์ ไชยศรีษะ) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย	ผู้เสนอ	(ลงชื่อ) บุญแก้ว สมวงศ์ (นายบุญแก้ว สมวงศ์) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย	ผู้เสนอ
(ลงชื่อ) ไตรรงค์ ดิธรรม (นายไตรรงค์ ดิธรรม) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย	ผู้เสนอ	(ลงชื่อ) รังสิมา เจริญศิริ (นางรังสิมา เจริญศิริ) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย	ผู้เสนอ
(ลงชื่อ) ทายาท เกียรติชูศักดิ์ (นายทายาท เกียรติชูศักดิ์) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย	ผู้เสนอ	(ลงชื่อ) อรุณลักษณ์ กิจเลิศไพโรจน์ (นางอรุณลักษณ์ กิจเลิศไพโรจน์) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย	ผู้เสนอ
(ลงชื่อ) อนุสรา ยิ่งตรง (นางอนุสรา ยิ่งตรง) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย	ผู้เสนอ		

สำเนาถูกต้อง

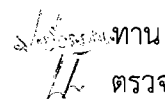

(นางสาวรุ่งนภา ชันธิโชติ)

ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานระเบียบวาระ

สำนักการประชุม

จิราภา พิมพ์

ตรวจ

บันทึกหลักการและเหตุผล
ประกอบร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ
พ.ศ.

หลักการ

ให้มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

เหตุผล

โดยที่บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๑๓๘ (๕) ได้บัญญัติให้มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ และในมาตรา ๒๑๖ วรรคหก ได้บัญญัติให้วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญนี้ เพื่อใช้เป็นวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญในการพิจารณาวินิจฉัยคำร้องตาม ขั้นตอนและขอบเขตอำนาจที่รัฐธรรมนูญกำหนด จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

ร่าง
พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ
พ.ศ.

โดยที่เป็นการสมควรมีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งตามมาตรา ๒๙ ประกอบกับมาตรา ๓๒ มาตรา ๔๑ และมาตรา ๔๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

มาตรา ๑ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ เรียกว่า “พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา ๓ ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

“ศาล” หมายความว่า ศาลรัฐธรรมนูญ หรือคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ แล้วแต่กรณี

“ตุลาการ” หมายความว่า ประธานศาลรัฐธรรมนูญ หรือตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ แล้วแต่กรณี

“เรื่องพิจารณา” หมายความว่า เรื่องหรือประเด็นที่เสนอเป็นคำร้องต่อศาลเพื่อพิจารณาวินิจฉัย

“คู่กรณี” หมายความว่า ผู้ร้องและผู้ถูกร้อง

“ผู้ร้อง” หมายความว่า ผู้มีสิทธิเสนอเรื่องพิจารณาต่อศาลเพื่อพิจารณาวินิจฉัย

“ผู้ถูกร้อง” หมายความว่า ผู้ถูกกล่าวหาในเรื่องพิจารณา

“ผู้เกี่ยวข้อง” หมายความว่า หน่วยงาน คณะบุคคล หรือบุคคลที่มีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องกับ

เรื่องพิจารณา

“กระบวนการพิจารณา” หมายความว่า การพิจารณาหรือการกระทำใด ๆ เกี่ยวกับเรื่องพิจารณา ซึ่งกระทำโดยคู่กรณี หรือโดยศาล หรือตามคำสั่งศาลไม่ว่าการนั้นจะเป็นโดยคู่กรณีฝ่ายหนึ่งกระทำต่อศาล หรือต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือศาลกระทำต่อคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทุกฝ่าย รวมถึงการส่งคำร้อง การลงมติ และการทำคำวินิจฉัยเรื่องพิจารณา ตลอดจนการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

“การนั่งพิจารณา” หมายความว่า การได้สวน การประชุมปรึกษาเพื่อพิจารณาหรือการวินิจฉัยชี้ขาดของศาลหรือตุลาการ โดยจะออกนั่งบัลลังก์หรือไม่ก็ตาม

มาตรา ๔ ให้ประธานศาลรัฐธรรมนูญรักษาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ และให้มีอำนาจออกข้อกำหนดของศาลโดยความเห็นชอบจากคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว และเที่ยงธรรม ทั้งนี้ ข้อกำหนดของศาลดังกล่าวจะต้องไม่เกินไปกว่าที่รัฐธรรมนูญหรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญกำหนดให้อำนาจศาลไว้

ข้อกำหนดของศาลตามวรรคหนึ่ง เมื่อได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้

มาตรา ๕ ศาลอาจแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ศาลเพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือในกระบวนการพิจารณาของศาลตามที่ศาลมอบหมายได้

หมวด ๑

บททั่วไป

มาตรา ๖ ให้ศาลมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยเรื่องพิจารณาเฉพาะตามที่รัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญบัญญัติให้อำนาจไว้เท่านั้น ทั้งนี้ ศาลไม่มีอำนาจที่จะพิจารณาวินิจฉัยเกี่ยวกับเนื้อหาและกระบวนการตราร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมอันเป็นเรื่องอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญโดยรัฐสภา

ศาลมีอำนาจวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายหรือปัญหาข้อเท็จจริงเฉพาะแต่เรื่องที่จำเป็นต้องนำไปวินิจฉัยประเด็นแห่งเรื่องพิจารณา หรือเป็นประเด็นปัญหาเรื่องที่จำเป็นต้องวินิจฉัยก่อนที่จะวินิจฉัยประเด็นปัญหาหลักแห่งเรื่องพิจารณา

ในกรณีที่มิพบบัญญัติในรัฐธรรมนูญหรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญกำหนดขั้นตอนหรือวิธีการสำหรับเสนอเรื่องพิจารณาหรือยื่นคำร้องต่อศาลไว้ การดำเนินกระบวนการพิจารณาจะกระทำได้อีกต่อเมื่อคู่กรณีได้ปฏิบัติตามขั้นตอนหรือวิธีการนั้นครบถ้วนแล้ว

การปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายของรัฐสภา สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญ และองค์กรตามรัฐธรรมนูญ นอกเหนือจากที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายบัญญัติให้เป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญแล้ว ห้ามมิให้ศาลรัฐธรรมนูญรับพิจารณาวินิจฉัยไม่ว่ากรณีใด

มาตรา ๗ วิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญเป็นวิธีพิจารณาโดยใช้ระบบได้สวน ในกรณีที่รัฐธรรมนูญหรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญมิได้กำหนดเรื่องใดไว้โดยเฉพาะให้นำวิธีพิจารณาของศาลปกครองมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๘ ศาลมีหน้าที่แสวงหาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับประเด็นแห่งคดีหรือเรื่องพิจารณาได้ตามที่เห็นสมควร โดยอาจแสวงหาข้อเท็จจริงอื่นนอกจากที่ปรากฏในคำร้องหรือคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาของคู่กรณี รวมทั้งอาจใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานอื่นใดโดยไม่จำกัดเฉพาะที่เสนอโดยคู่กรณี ทั้งนี้ ต้องเปิดโอกาสให้คู่กรณีหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบ ขอตรวจดู หรือแสดงพยานหลักฐานเพื่อยืนยันหรือหักล้างได้

คู่กรณีฝ่ายที่กล่าวอ้างข้อเท็จจริงใด เพื่อสนับสนุนข้ออ้างหรือข้อคัดค้านของตน มีหน้าที่เสนอพยานหลักฐานต่อศาลเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงดังกล่าวในเบื้องต้น

มาตรา ๙ เมื่อคู่กรณีร้องขอหรือศาลเห็นสมควร ให้ศาลมีอำนาจยื่นหรือขยายระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้หรือกฎหมายอื่นที่บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ให้นำมาใช้บังคับ หรือระยะเวลาตามที่ศาลกำหนดไว้ได้ ทั้งนี้ เท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมและประโยชน์สาธารณะ เว้นแต่รัฐธรรมนูญจะกำหนดระยะเวลาไว้เป็นการเฉพาะ

ในกรณีที่ศาลเป็นผู้เห็นสมควรให้มีการยื่นหรือขยายระยะเวลา ให้แสดงผลอันมีรายละเอียดของข้อเท็จจริงและความจำเป็นประกอบคำสั่งการยื่นหรือขยายระยะเวลานั้นด้วย

ในกรณีที่รัฐธรรมนูญกำหนดระยะเวลาพิจารณาวินิจฉัยศาลไว้เป็นการเฉพาะ ให้เริ่มนับระยะเวลาตั้งแต่วันที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้รับเรื่องหรือความเห็นนั้น

มาตรา ๑๐ การส่งสำเนาคำร้อง สำเนาคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาหรือเอกสารอื่นใด หรือการแจ้งวันนัดคำสั่งของศาล หรือข้อความอย่างอื่นไปยังคู่กรณีหรือบุคคลอื่นใดในเรื่องพิจารณา ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ศาลดำเนินการส่งหรือโดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ

ในกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วน หรือเพื่อความเหมาะสมตามสภาพแห่งเนื้อหาของเรื่องที่ทำกรติดต่อ ศาลอาจสั่งให้ดำเนินการตามวรรคหนึ่งโดยทางโทรสาร ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศอื่นใดก็ได้

ในการส่งเอกสารตามวรรคหนึ่งและวรรคสองต้องมีหลักฐานการได้ส่งจากเจ้าหน้าที่ศาลหรือหน่วยงานผู้จัดให้บริการไปรษณีย์ หรือโทรคมนาคมที่เป็นสื่อในการส่งเอกสารนั้น ในกรณีนี้ให้ถือว่าผู้รับได้รับเอกสารตามวันเวลาที่ปรากฏในหลักฐานดังกล่าว เว้นแต่พิสูจน์ได้ว่าไม่ได้รับหรือได้รับหลังจากนั้น

หลักเกณฑ์ และวิธีการดำเนินการตามมาตรานี้ให้เป็นไปตามข้อกำหนดของศาล

มาตรา ๑๑ ในการออกนั่งพิจารณาของศาลเพื่อการไต่สวน ชักถามคู่กรณี ผู้เกี่ยวข้อง หรือสืบพยาน ให้กระทำโดยเปิดเผยต่อสาธารณะ อีกทั้งให้มีการบันทึกค่าเบิกความลงในวัสดุซึ่งสามารถถ่ายทอดออกเป็นภาพและเสียงที่สามารถนำมาเปิดซ้ำหรือตรวจสอบความถูกต้องของการบันทึกได้

ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นอันไม่อาจนำพยานมาเบิกความในศาลได้ เมื่อคู่กรณีร้องขอหรือศาลเห็นสมควร ศาลอาจอนุญาตให้พยานดังกล่าวเบิกความที่สถานที่ทำการของทางราชการหรือสถานที่อื่นนอกศาล โดยจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงในลักษณะการประชุมทางจอภาพได้

หลักเกณฑ์ และวิธีการดำเนินการตามมาตรานี้ให้เป็นไปตามข้อกำหนดของศาล

มาตรา ๑๒ ศาลมีอำนาจออกประกาศกำหนดอัตรา หลักเกณฑ์ และวิธีการเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในเรื่องดังต่อไปนี้

(๑) ค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง ค่าที่พัก และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ แก่บุคคลใดที่ศาลเรียกมาให้ถ้อยคำ ให้ความเห็น หรือเบิกความ ตามมาตรา ๖๓ หรือบุคคลตามที่ศาลเห็นสมควร

(๒) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่เกี่ยวข้องกับการส่งเอกสารหรือการดำเนินกระบวนการพิจารณาใดตามที่รัฐธรรมนูญหรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้กำหนด

มาตรา ๑๓ แบบพิมพ์ที่ใช้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล ให้เป็นไปตามประกาศของศาล

มาตรา ๑๔ ตุลาการอาจถูกคัดค้านได้ในเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- (๑) มีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องกับเรื่องพิจารณา
- (๒) เคยเป็นตุลาการในศาลอื่น หรือกรรมการในองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งเคยวินิจฉัยคดีหรือคำร้องที่มีประเด็นเกี่ยวข้องกับเรื่องพิจารณา
- (๓) เคยมีส่วนร่วมในการตราบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนดที่เสนอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัย รวมทั้งแสดงหรือเคยแสดงความเห็นต่อสาธารณะเกี่ยวกับบทบัญญัติหรือปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบทบัญญัตินี้ดังกล่าว
- (๔) เป็นหรือเคยเป็นสามีหรือภริยา หรือญาติของคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง คือ เป็นบุพการีหรือผู้สืบสันดานไม่ว่าชั้นใด ๆ หรือเป็นพี่น้องหรือลูกพี่ลูกน้องนับได้เพียงสามชั้น หรือเป็นญาติทางการสมรสนับได้เพียงสองชั้น
- (๕) เป็นหรือเคยเป็นผู้ที่ได้ถูกอ้างเป็นพยาน ในฐานะที่ได้รู้ได้เห็นเหตุการณ์ หรือในฐานะเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้เป็นพิเศษเกี่ยวข้องกับเรื่องพิจารณานั้น
- (๖) เป็นหรือเคยเป็นผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล ผู้พิทักษ์ ตัวแทน หรือนายความของคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
- (๗) มีหรือเคยมีข้อพิพาทกันในคดี ที่ตุลาการนั้นเอง สามี ภริยา หรือญาติสืบสายโลหิตตรงขึ้นไปหรือลงมาของตุลาการนั้นฝ่ายหนึ่ง พิพาทกับคู่กรณี สามี ภริยา หรือญาติสืบสายโลหิตตรงขึ้นไปหรือลงมาของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง
- (๘) เคยแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะในลักษณะมีอคติกับคู่กรณี เรื่องที่พิจารณา หรือเป็นไปในการสนับสนุนให้ล้มล้างกระบวนการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญและระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ
- (๙) เหตุอื่นใดอันมีสภาพร้ายแรงซึ่งอาจทำให้การพิจารณาวินิจฉัยเสียความยุติธรรม

มาตรา ๑๕ เมื่อมีเหตุที่จะคัดค้านอย่างหนึ่งอย่างใดตามมาตรา ๑๔ เกิดขึ้นแก่ตุลาการคนใด ตุลาการนั้นเองจะแถลงต่อศาลแสดงเหตุที่ตนอาจถูกคัดค้าน แล้วขอถอนตัวออกจากการพิจารณาคดีนั้นก็ไต่

มาตรา ๑๖ ในกรณีที่คู่กรณีหรือผู้เกี่ยวข้องเห็นว่า ตุลาการซึ่งร่วมเป็นองค์คณะมีเหตุอันอาจถูกคัดค้านได้ตามมาตรา ๑๔ ให้ยื่นคำร้องคัดค้านต่อศาลไม่ว่าเวลาใด ๆ ก็ได้ก่อนการลงมติเพื่อมีคำวินิจฉัยหรือคำสั่ง

มาตรา ๑๗ เมื่อมีการแถลงต่อศาลตามมาตรา ๑๕ หรือมีการยื่นคำร้องคัดค้านตามมาตรา ๑๖ ให้ตุลาการซึ่งมีเหตุดังกล่าวหยุดการปฏิบัติหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยเรื่องนั้นไว้ก่อนจนกว่าศาลจะได้วินิจฉัยชี้ขาดเหตุคัดค้านนั้น

มาตรา ๑๘ ในการพิจารณาคำแถลงของตุลาการตามมาตรา ๑๕ ศาลอาจขอให้ตุลาการผู้นั้นชี้แจงหรือแสดงพยานหลักฐานเพิ่มเติมด้วยก็ได้

สำหรับการพิจารณาคำร้องคัดค้านตามมาตรา ๑๖ นั้น ศาลต้องให้สิทธิผู้ร้องคัดค้านและตุลาการผู้ถูกคัดค้านแถลงชี้แจงด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษร รวมทั้งแสดงพยานหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้อง และต้องให้แต่ละฝ่ายได้รับทราบประเด็นโต้แย้งและการตอบข้อโต้แย้งของแต่ละฝ่ายด้วย

เมื่อศาลเห็นว่าเอกสารหรือพยานหลักฐานที่ได้รับมาตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองเป็นการเพียงพอแล้ว ให้แจ้งตุลาการและผู้ร้องคัดค้านทราบ ทั้งนี้ เพื่อศาลจะได้มีมติวินิจฉัยในเหตุคัดค้านนั้นต่อไป

มาตรา ๑๙ ในการพิจารณาวินิจฉัยเหตุคัดค้านตามมาตรา ๑๔ หากศาลมีมติว่าตุลาการผู้ร่วมเป็นองค์คณะมีเหตุตามที่ถูกคัดค้านดังกล่าวจริง ให้ตุลาการผู้นั้นพ้นจากการเป็นองค์คณะในเรื่องพิจารณานั้น
ในการพิจารณาคำร้องคัดค้านให้ถือตามคะแนนเสียงข้างมากและตุลาการซึ่งถูกคัดค้านจะร่วมพิจารณาหรือออกเสียงลงคะแนนไม่ได้ หากคะแนนเสียงเท่ากันให้ตุลาการผู้ถูกร้องคัดค้านพ้นจากการเป็นองค์คณะในเรื่องพิจารณานั้น

มาตรา ๒๐ การกระทำใด ๆ ของตุลาการซึ่งถูกคัดค้านที่ได้ดำเนินไปก่อนมีเหตุที่อาจถูกคัดค้านนั้นย่อมสมบูรณ์ไม่เสียไปเพราะเหตุที่ศาลมีคำสั่งยอมรับคำร้องคัดค้าน เว้นแต่ศาลจะกำหนดเป็นอย่างอื่น

มาตรา ๒๑ ตุลาการจะขอลอนตัวจากเรื่องพิจารณาหรือการทำคำวินิจฉัยหรือมีคำสั่งในเรื่องพิจารณาใดไม่ได้ เว้นแต่มีเหตุตามมาตรา ๑๔ เหตุสุดวิสัย หรือเหตุจำเป็นอื่นอันมีอาจก้าวล่วงได้

มติของศาลในกรณีตามมาตรา ๑๙ หรือกรณีตามวรรคหนึ่ง ให้แสดงผลโดยละเอียดและเปิดเผยต่อสาธารณะ

มาตรา ๒๒ การพิจารณารับคำร้อง การดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือวินิจฉัยเรื่องพิจารณาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือบทกฎหมายอื่นใด หากตัวอักษรหรือถ้อยคำในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือบทกฎหมายอื่นนั้น มีการให้ความหมายหรือกำหนดชั้นตอนที่ชัดเจนอยู่แล้วในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายนั้น ศาลต้องใช้หรือวินิจฉัยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือบทกฎหมายตามความหมายหรือชั้นตอนดังกล่าวอย่างเคร่งครัด

ในกรณีที่บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือบทกฎหมายอื่นใดไม่ชัดเจน ให้ศาลแสวงหาความมุ่งหมายหรือเจตนารมณ์ของบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือบทกฎหมายนั้น แล้วใช้หรือวินิจฉัยตามความมุ่งหมายหรือเจตนารมณ์นั้น

การแปลความมุ่งหมายหรือเจตนารมณ์ของบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือบทกฎหมายตามวรรคสอง ห้ามมิให้แปลความแบบขยายเพื่อเพิ่มลักษณะการจำกัดสิทธิของผู้ถูกร้องหรือจำกัดอำนาจของรัฐสภาให้มากไปกว่าที่บัญญัติไว้ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือบทกฎหมายนั้น และจะต้องดำเนินการไปโดยคำนึงถึงหลักนิติธรรม หลักการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตย หลักการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ หลักความได้สัดส่วน หลักความมั่นคงแห่งกฎหมาย หลักความมั่นคงแห่งสิทธิ หลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของปัจเจกชน หลักการคุ้มครองความเชื่อถือและไว้วางใจโดยสุจริตของประชาชน และหลักกฎหมายมหาชนอื่น

การไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติมาตรานี้ ให้เป็นความผิดทุจริตต่อหน้าที่หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา ๒๓ ในการนั่งพิจารณา ให้ศาลมีอำนาจออกข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาความสงบเรียบร้อยของการนั่งพิจารณาในส่วนที่เกี่ยวกับบุคคลที่เข้ามาในที่ทำการศาล หรือบริเวณที่ทำการศาล หรือเข้าฟังการไต่สวนของศาล เพื่อให้การนั่งพิจารณาดำเนินไปโดยสงบเรียบร้อย และรวดเร็ว

ผู้ใดฝ่าฝืนข้อกำหนดตามวรรคหนึ่งให้ศาลมีอำนาจบังคับใช้มาตรการดังต่อไปนี้

(๑) ตักเตือน โดยจะมีคำตักเตือนเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยหรือไม่ก็ได้

(๒) ไล่ออกจากที่ทำการศาล หรือบริเวณที่ทำการศาล

การบังคับใช้มาตรการตามวรรคก่อนให้ศาลใช้อย่างระมัดระวังและเท่าที่จำเป็นตามพฤติการณ์แห่งกรณี

มาตรา ๒๔ ผู้วิเคราะห์หรือวิจารณ์การนั่งพิจารณา การดำเนินกระบวนการพิจารณา การวินิจฉัยเรื่องที่พิจารณา หรือคำวินิจฉัยของศาลโดยสุจริตด้วยวิธีการทางวิชาการ หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะ ย่อมกระทำได้ โดยไม่มีความผิดฐานดูหมิ่นศาลหรือตุลาการ และไม่ถือว่าเป็นความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญาต่อศาลหรือตุลาการ

ผู้ใดวิเคราะห์หรือวิจารณ์ที่ไม่เป็นไปตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลมีอำนาจบังคับมาตรการตามมาตรา ๒๓ วรรคสอง และให้นำมาตรา ๒๓ วรรคสาม มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๒๕ กระบวนพิจารณาให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ และข้อกำหนดของศาลตามมาตรา ๔

หมวด ๒

วิธีพิจารณา

ส่วนที่ ๑

ภาคทั่วไป

มาตรา ๒๖ คำร้องต้องทำเป็นหนังสือและอย่างน้อยต้องมีรายการดังต่อไปนี้

(๑) ชื่อ และที่อยู่ของผู้ร้อง

(๒) ระบุมาตราของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเหตุในคำร้อง

(๓) ระบุเรื่องอันเป็นเหตุให้ต้องใช้สิทธิ พร้อมทั้งข้อเท็จจริง หรือพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้อง

(๔) คำขอที่ระบุความประสงค์จะให้ศาลดำเนินการอย่างไรพร้อมทั้งเหตุผลสนับสนุน

(๕) ลงลายมือชื่อผู้ร้อง แต่ในกรณีที่เป็นการทำและยื่นหรือส่งคำร้องแทนผู้อื่น ต้องแนบใบ

มอบฉันทะให้ทำการดังกล่าวมาด้วย

หลักเกณฑ์ และวิธีการในการจัดทำ การยื่น และรายละเอียดของคำร้อง ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้และข้อกำหนดของศาล

มาตรา ๒๗ ให้นำความในมาตรา ๒๖ มาใช้บังคับแก่คำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาโดยอนุโลม

มาตรา ๒๘ การยื่นคำร้องต่อศาลให้เป็นไปตามสิทธิ หลักเกณฑ์ และขั้นตอนที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

ห้ามมิให้ศาลรับคำร้องไว้วินิจฉัย หรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใดแก่เรื่องที่พิจารณาซึ่งเสนอคำร้องต่อศาล โดยมีได้เป็นไปตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๒๙ คำร้องที่ได้ยื่นต่อศาล ก่อนที่ศาลมีคำวินิจฉัยหรือมีคำสั่ง ถ้าผู้ร้องตาย หรือมีการ
 ขอลงคำร้อง หรือคำร้องนั้นไม่เป็นประโยชน์แก่เรื่องพิจารณา ศาลอาจพิจารณาสั่งจำหน่ายเรื่องพิจารณานั้นก็ได้

มาตรา ๓๐ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจมีคำสั่งให้คู่กรณีที่ทำเนียบกระบวนการพิจารณา
 ไม่ถูกต้องนั้นทำการแก้ไขให้ถูกต้องภายในระยะเวลาและเงื่อนไขที่เห็นสมควร
 กรณีที่ผู้ร้องไม่ดำเนินกระบวนการพิจารณาตามคำสั่งศาลตามวรรคหนึ่งโดยไม่มีเหตุอันสมควร
 ศาลอาจพิจารณาสั่งจำหน่ายเรื่องพิจารณานั้นก็ได้

มาตรา ๓๑ ให้สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญจัดให้มีการเปิดเผยกระบวนการและขั้นตอนการรับ
 คำร้อง ขั้นตอนการดำเนินกระบวนการพิจารณาวินิจฉัยเรื่องที่พิจารณาในแต่ละเรื่องเพื่อให้ประชาชนสามารถ
 เข้าดูได้ โดยให้มีการจัดทำข้อมูลดังกล่าวในระบบข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้
 ให้คำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิของบุคคลและผลกระทบต่อเรื่องพิจารณาด้วย

มาตรา ๓๒ ในชั้นการพิจารณารับคำร้องหรือในระหว่างการพิจารณาของศาล ในกรณีมีเหตุจำเป็น
 เพื่อคุ้มครองประโยชน์ของคู่กรณีหรือป้องกันอันตรายอันอาจเกิดขึ้นแก่ประโยชน์สาธารณะ เมื่อคู่กรณีร้องขอ
 หรือศาลเห็นสมควร ศาลอาจกำหนดวิธีการชั่วคราวก่อนรับคำร้องหรือก่อนมีคำวินิจฉัยได้ โดยให้ศาลกำหนด
 ระยะเวลาการคุ้มครองชั่วคราวได้ไม่เกินหกเดือน แต่หากล่วงพ้นระยะเวลาดังกล่าวแล้ว ยังมีความจำเป็นต้อง
 ใช้วิธีการชั่วคราวต่อไปอีก ให้ศาลมีอำนาจขยายระยะเวลาการบังคับใช้วิธีการชั่วคราวออกไปได้ ทั้งนี้ ศาลต้อง
 แสดงเหตุผลประกอบด้วย

ส่วนที่ ๒

การยื่นคำร้องและวิธีดำเนินการพิจารณาเฉพาะเรื่อง

มาตรา ๓๓ คำร้องขอตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๖๘ เมื่อได้มีการ
 เสนอเรื่องต่ออัยการสูงสุด ให้อัยการสูงสุดตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยการสอบสวนผู้เสนอเรื่องและบุคคลที่
 เกี่ยวข้อง หากอัยการสูงสุดเห็นว่าข้อเท็จจริงมีมูลอันควรเชื่อได้ตามที่มีการเสนอเรื่อง ให้ยื่นคำร้องขอต่อศาล
 พร้อมด้วยสำนวนและความเห็น แต่หากเห็นว่าข้อเท็จจริงไม่มีมูลก็ให้ยุติเรื่องและห้ามมิให้มีการเสนอเรื่องในมูล
 กรณีเดียวกันนั้นอีก

เมื่อศาลได้รับคำร้องตามวรรคหนึ่ง ให้ดำเนินการไต่สวนโดยเร็ว และต้องเปิดโอกาสให้คู่กรณี
 ได้แสดงพยานหลักฐานเพื่อประกอบข้ออ้าง ข้อกล่าวหา หรือคำชี้แจงแก่ข้อกล่าวหาของตนด้วย

การล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือ
 การกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ
 ตามวรรคหนึ่ง จะต้องปรากฏลักษณะอย่างชัดแจ้งว่าได้เกิดเป็นภัยอันตรายต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย
 อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขขึ้นแล้ว หรือเป็นการกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศ
 โดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งได้กระทำไปโดยเจตนา

มาตรา ๓๔ การใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญในการยื่นญัตติเพื่อการเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ
 การพิจารณาญัตติให้แก่รัฐธรรมนูญ การออกเสียงลงคะแนนเพื่อให้ความเห็นชอบหรือไม่ให้ความเห็นชอบต่อญัตติ

อันเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์และวิธีการในการแก้ไขรัฐธรรมนูญซึ่งปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๙๑ ย่อมไม่เข้าลักษณะที่ศาลจะรับเป็นคำร้องตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๖๘ ความในวรรคหนึ่งให้นำมาบังคับใช้กับพระราชกำหนดหรือกระบวนการเสนอร่างพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญ หรือร่างพระราชบัญญัติต่อรัฐสภา โดยสมาชิกรัฐสภา องค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือประชาชน ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง รวมทั้งการพิจารณาเพื่อการลงมติเห็นชอบหรือไม่ให้ความเห็นชอบในร่างพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญและร่างพระราชบัญญัติโดยอนุโลม

มาตรา ๓๕ การพิจารณาวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญใด มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๑๔๑ ศาลต้องทำคำวินิจฉัยอย่างชัดเจนว่า บทบัญญัติในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญอันเป็นสาระสำคัญของร่างดังกล่าว ขัดต่อรัฐธรรมนูญในบทมาตราใด ซึ่งมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญในบทบัญญัติมาตราใดอย่างชัดเจน บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ใช้ประกอบคำวินิจฉัยว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญขัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติดังกล่าวตามวรรคหนึ่ง ต้องมีใช่เป็นเพียง บทบัญญัติโดยทั่วไปแห่งรัฐธรรมนูญที่มีได้มุ่งหมายไว้ให้ใช้กับเรื่องที่ว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญโดยเฉพาะ ให้ศาลดำเนินการพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่อง และผลการวินิจฉัยดังกล่าวให้ส่งไปประกาศในราชกิจจานุเบกษา ภายในสิบห้าวันหลังจากที่พ้นกำหนดเวลาดังกล่าว

มาตรา ๓๖ การเสนอความเห็นโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของสภาทั้งสองรวมกันมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๑๕๔ ต้องระบุว่าร่างพระราชบัญญัติที่ยื่นเสนอ มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญอย่างไร อีกทั้งต้องระบุข้อโต้แย้งอย่างชัดเจนว่าร่างพระราชบัญญัติในบทบัญญัติมาตราใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญในบทบัญญัติมาตราใด พร้อมทั้งเหตุผลแห่งการนั้น และบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่กล่าวอ้างเป็นหลักแห่งข้อโต้แย้งนี้ ต้องมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับร่างพระราชบัญญัติที่อ้างว่ามีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ โดยต้องมีใช่เป็นบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่มุ่งบัญญัติไว้ให้ใช้กับกรณีโดยทั่วไปอันมีได้มุ่งหมายไว้ให้บังคับใช้แก่กรณีใดกรณีหนึ่งโดยเฉพาะ หากเป็นข้อโต้แย้งว่าร่างพระราชบัญญัติตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ต้องระบุให้ชัดเจนว่าบัญญัติไม่ถูกต้องตามขั้นตอนหรือวิธีการที่กำหนดไว้ในบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญมาตราใดอย่างชัดเจน และการไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนหรือวิธีการนั้น ต้องมีความร้ายแรงถึงขั้นเสมือนว่าร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวยังไม่ได้รับการพิจารณาให้ความเห็นชอบโดยรัฐสภา อีกทั้งห้ามมิให้ศาลรับพิจารณาหากเป็นข้อโต้แย้งเกี่ยวกับเรื่องที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ให้เป็นอำนาจโดยเฉพาะของรัฐสภา

ความในวรรคหนึ่งให้นำมาบังคับใช้กับกรณีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้ส่งความเห็นเช่นนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๑๕๔ วรรคหนึ่ง (๒) ด้วย

เมื่อศาลได้รับความเห็นหรือข้อโต้แย้งตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลแจ้งให้รัฐสภาทราบโดยเร็ว โดยต้องให้สิทธิผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้าชี้แจงหรือแสดงพยานหลักฐานต่อศาลอันเกี่ยวข้องกับกรณีนี้ ซึ่งต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวันนับแต่ศาลได้รับเรื่องดังกล่าวไว้พิจารณา และให้ศาลวินิจฉัยเรื่องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวัน

ห้ามมิให้ศาลรับพิจารณาตามมาตรานี้ หากนายกรัฐมนตรีได้ดำเนินการนำร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว

มาตรา ๓๗ การพิจารณาวินิจฉัยว่าพระราชกำหนดมีการออกใช้โดยไม่เป็นไปตามมาตรา ๑๘๔ วรรคหนึ่งหรือวรรคสองแห่งรัฐธรรมนูญ ให้ศาลดำเนินการพิจารณาวินิจฉัยตามขั้นตอน และวิธีการที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๑๘๕

ศาลจะวินิจฉัยว่าพระราชกำหนดใดไม่เป็นไปตาม มาตรา ๑๘๔ วรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ได้ก็ต่อเมื่อตุลาการได้ลงคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนตุลาการทั้งหมดในศาลว่า พระราชกำหนดไม่เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญดังกล่าว อีกทั้งการพิจารณาวินิจฉัยว่าพระราชกำหนดใดไม่เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ต้องปรากฏข้อเท็จจริงอย่างชัดเจนว่าการตราพระราชกำหนด ไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยของสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องปัดภัยพิบัติสาธารณะ หากมีข้อสงสัยให้ถือว่าพระราชกำหนดเป็นไปโดยถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

ความในมาตรานี้ มิให้ใช้บังคับแก่กรณีพระราชกำหนดที่ตราขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๑๘๖

มาตรา ๓๘ การวินิจฉัยชี้ขาดตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๑๙๐ ให้เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญหรือพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกำหนดไว้ ทั้งนี้ให้นำมาตรา ๓๖ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๓๙ ก่อนคดีในศาลยุติธรรม ศาลปกครอง หรือศาลทหารถึงที่สุด ศาลที่มีอำนาจพิจารณาเพื่อทำคำพิพากษาแก้คดีดังกล่าว หรือคู่ความในคดีนั้น อาจดำเนินการเพื่อให้มีเสนอข้อโต้แย้งพร้อมด้วยเหตุผลว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมาย รวมทั้งกฎ หรือข้อบังคับใด มีลักษณะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๑๑ กำหนดไว้

ศาลจะไม่รับวินิจฉัยเรื่องพิจารณาตามวรรคหนึ่งได้ ก็ต่อเมื่อเคยมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่จัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้วินิจฉัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบทบัญญัตินั้นแล้ว เว้นแต่ในภายหลังจากที่ศาลมีคำวินิจฉัยได้มีการยกเลิกหรือแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ ซึ่งใช้ประกอบคำวินิจฉัยนั้น หรือเรื่องพิจารณาดังกล่าวไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย

สิทธิในการโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมาย รวมทั้งกฎ หรือข้อบังคับใด มีลักษณะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ให้หมายความรวมถึงการขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติที่บังคับใช้โดยทั่วไปแห่งรัฐธรรมนูญซึ่งกำหนดถึงสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของปัจเจกชนด้วย

การที่ศาลวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมาย รวมทั้งกฎ หรือข้อบังคับใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ไม่มีผลผูกพันทำให้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย รวมทั้งกฎ หรือข้อบังคับอื่น ที่มีหลักการอย่างเดียวกันหรือใกล้เคียงกับบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับที่ศาลวินิจฉัยนั้น เป็นอันขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญไปด้วย อีกทั้งไม่มีผลเป็นการผูกพันผู้มีอำนาจในการตรากฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ ที่จะตรากฎหมาย กฎหรือข้อบังคับอื่น ซึ่งมีหลักการอย่างเดียวกันหรือใกล้เคียงกับบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับที่ศาลได้วินิจฉัยว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๔๐ ภายหลังคดีถึงที่สุด บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญได้รับรองไว้ มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้มีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๑๒ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้กำหนด

คดีตามวรรคหนึ่ง ให้หมายความรวมถึง คดีที่อยู่ในอำนาจการพิจารณาศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลทหาร และศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองด้วย

การใช้สิทธิตามมาตรา นี้ ต้องเป็นกรณีที่ไม่อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้ ซึ่งมีไม่เกิดขึ้นจากการจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง จนมิได้ดำเนินการใช้สิทธิหรือโต้แย้งเพื่อให้เป็นไปตามสิทธิหรือเสรีภาพเหล่านั้น ภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด ทั้งที่คู่ความหรือผู้มีส่วนได้เสียได้รู้ถึงขอบเขตแห่งสิทธิหรือเสรีภาพนั้นแล้ว เว้นไว้แต่เป็นกรณีภายหลังจากที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดได้มีการตรากฎหมายขึ้นใหม่ เพื่อแก้ไขเพิ่มเติม หรือยกเลิกกฎหมายเดิม จนส่งผลเป็นไปในทางขยายสิทธิหรือเสรีภาพให้เพิ่มมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม หรือยกเลิกลักษณะการจำกัดสิทธิเสรีภาพดังกล่าว หรือเป็นกรณีการถูกจำกัดสิทธิในกระบวนการพิจารณา การอุทธรณ์ ฎีกา และการขอให้พิจารณาคดีใหม่ ในคดีที่อ้างว่ามีบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ก็ย่อมให้ถือว่าเป็นกรณีที่ไม่อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้

เมื่อมีการยื่นคำร้องตามมาตรา นี้ ให้ศาลดำเนินการไต่สวนว่าคำร้องดังกล่าวเข้าลักษณะตามวรรคหนึ่ง วรรคสองและวรรคสาม ที่จะรับไว้พิจารณาได้หรือไม่ โดยต้องเปิดโอกาสให้ผู้ร้องได้ชี้แจงแถลงข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่อาศัยเป็นข้อสนับสนุนแห่งคำร้องของตน รวมทั้ง ต้องแจ้งให้องค์กรตามรัฐธรรมนูญหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นได้ทราบเพื่อให้มีโอกาสได้เข้าชี้แจงแถลงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายประกอบการไต่สวนนี้ การไต่สวนตามวรรคสี่ ให้กระทำโดยเปิดเผย และห้ามมิให้ตัดสิทธิผู้ร้องในการยกข้ออ้างว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติทั่วไปแห่งรัฐธรรมนูญในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย และเมื่อศาลได้ไต่สวนโดยรับฟังคู่กรณีทุกฝ่ายครบถ้วนแล้ว ให้ศาลทำคำสั่งว่าจะรับคำร้องในกรณีนี้ไว้พิจารณาหรือไม่ โดยชี้มติเสียงข้างมากของตุลาการทั้งหมดในองค์คณะ

มาตรา ๔๑ การพิจารณาวินิจฉัยเรื่องพิจารณาอันเกี่ยวกับความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่ไม่ใช่ศาลตั้งแต่สององค์กรขึ้นไป ที่ประธานรัฐสภานายกรัฐมนตรี หรือองค์กรนั้น เสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๑๔ ต้องไม่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาญาติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หรือกระบวนการตรากฎหมายที่กระทำในรัฐสภา

การยื่นเรื่องให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยตามวรรคหนึ่ง ต้องมีข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นจริง และไม่ใช่ว่าเป็นเพียงข้อสงสัยทางกฎหมาย และศาลต้องพิจารณาชี้ขาดไปในทางใดทางหนึ่ง มิใช่เป็นเพียงการให้คำแนะนำเท่านั้น องค์กรตามรัฐธรรมนูญขององค์กรอื่นอาจเข้าร่วมในการดำเนินกระบวนการพิจารณาได้ หากคำวินิจฉัยของศาลจะมีผลกระทบต่ออำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญขององค์กรตามรัฐธรรมนูญนั้น

มาตรา ๔๒ การมีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมือง และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของหัวหน้าพรรคการเมือง และกรรมการบริหารพรรคการเมือง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๓๗ ให้ศาลกระทำไปโดยคำนึงถึงการกระทำความผิดที่ได้เกิดขึ้นแล้ว โดยห้ามมิให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งแก่หัวหน้าพรรคการเมือง หรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองดังกล่าว เว้นไว้แต่ปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้นั้น มีส่วนรู้เห็น หรือปล่อยปละละเลย หรือทราบถึงการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา หรือระเบียบหรือประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้งแล้ว แต่มิได้ดำเนินการยับยั้งหรือแก้ไขเพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

ให้พรรคการเมืองที่จะถูกยุบ หรือบุคคลที่จะถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามวรรคหนึ่ง มีสิทธินำพยานหลักฐานใด ๆ มาพิสูจน์ว่าพรรคการเมืองหรือตนเองมิได้มีส่วนรู้เห็น หรือปล่อยปละละเลยให้มีการกระทำความผิด หรือได้ดำเนินการยับยั้งหรือแก้ไขการกระทำผิดแล้ว ไม่ว่าจะการยับยั้งหรือแก้ไขนั้นจะสำเร็จหรือไม่ก็ตาม

หากพยานหลักฐานของพรรคการเมืองที่จะถูกยุบ หรือบุคคลที่จะถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามวรรคสองฟังขึ้น ให้ศาลจำหน่ายเรื่องพิจารณานี้เสีย และห้ามมิให้มีการดำเนินการพิจารณาอันเกี่ยวข้องกับเรื่องพิจารณาดังกล่าวนี้ซ้ำอีก

มาตรา ๔๓ การพิจารณาเรื่องพร้อมด้วยความเห็นที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนเสนอต่อศาลรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนเห็นชอบตามที่ผู้ร้องเรียนว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ซึ่งเสนอต่อศาลตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๕๗ให้นำบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ มาตรา ๓๙ และมาตรา ๔๐ มาบังคับใช้แก่กรณีนี้โดยอนุโลม

มาตรา ๔๔ ในกรณีที่ศาลพิจารณาเรื่องที่ผู้ตรวจการแผ่นดินเสนอตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๕๕ (๑)ให้นำมาตรา ๓๙ วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ส่วนที่ ๓ การพิจารณาวินิจฉัย

มาตรา ๔๕ องค์คณะของศาลในการนั่งพิจารณาและในการทำคำวินิจฉัย ต้องประกอบด้วยตุลาการไม่น้อยกว่าห้าคน

การนั่งพิจารณาของศาลต้องมีตุลาการครบองค์คณะ และตุลาการซึ่งมิได้นั่งพิจารณาจะทำคำวินิจฉัยเรื่องพิจารณานั้นมิได้ คำวินิจฉัยของศาลให้ถือตามคะแนนเสียงข้างมากของตุลาการในองค์คณะ เว้นแต่รัฐธรรมนูญหรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

ในกรณีคำวินิจฉัยที่จะส่งผลเป็นการยุบพรรคการเมืองหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหากคะแนนเสียงเท่ากันให้ศาลมีคำวินิจฉัยยกคำร้องนั้น

มาตรา ๔๖ ภายใต้บังคับแห่งมาตรา ๖๗ ศาลอาจแต่งตั้งตุลาการประจำเรื่องพิจารณาเพื่อพิจารณารับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย หรือทำหน้าที่ตามมาตรา ๘ รวมทั้งดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ซึ่งมีใช่เป็นการนั่งพิจารณา มีคำสั่งเกี่ยวกับการคุ้มครองชั่วคราว มีคำสั่งงดการสืบพยานหลักฐาน หรือเป็นไปในทางวินิจฉัยชี้ขาดเรื่องพิจารณาก็ได้

หลักเกณฑ์ และการปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการประจำเรื่องพิจารณา ให้เป็นไปตามข้อกำหนดของศาล

มาตรา ๔๗ กรณีมีคำร้องที่ขอให้ศาลวินิจฉัยเรื่องใด ให้ศาลตรวจและมีคำสั่งรับหรือไม่รับไว้พิจารณาวินิจฉัยภายในระยะเวลาตามข้อกำหนดของศาล

ในกรณีที่ศาลมีความเห็นว่าคำร้องไม่สมบูรณ์ครบถ้วนซึ่งผู้ร้องอาจแก้ไขได้ ให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้ร้องแก้ไขคำร้องให้สมบูรณ์ครบถ้วนภายในระยะเวลาที่กำหนด หากไม่มีการแก้ไขภายในเวลาที่กำหนดหรือข้อที่ไม่สมบูรณ์ครบถ้วนนั้นเป็นกรณีที่ไม่อาจแก้ไขให้ถูกต้องได้ ให้สั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย

คำร้องในเรื่องใดที่ไม่อยู่ในอำนาจของศาล หรือเสนอต่อศาลโดยไม่ถูกต้องตามขั้นตอนที่รัฐธรรมนูญหรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ ให้สั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย

มาตรา ๔๘ การรับคำร้องไว้พิจารณาผูกพันตุลาการที่เป็นองค์คณะทุกคน เมื่อมีการวินิจฉัยประเด็นปัญหาต่าง ๆ ในเรื่องพิจารณา ตุลาการที่เป็นองค์คณะจะไม่วินิจฉัยประเด็นปัญหาดังกล่าวโดยอ้างว่าตนปฏิเสธไม่รับคำร้องไว้พิจารณาไม่ได้ และเมื่อมีการกำหนดประเด็นที่วินิจฉัยแล้ว ตุลาการจะปฏิเสธไม่ออกเสียงวินิจฉัยในประเด็นหนึ่งประเด็นใด เนื่องจากตนเป็นฝ่ายเสียงข้างน้อยในการวินิจฉัยก่อนหน้านั้นไม่ได้

มาตรา ๔๙ เมื่อศาลมีคำสั่งรับคำร้องที่มีคู่กรณีไว้พิจารณาวินิจฉัย ให้ส่งสำเนาคำร้องแก่ผู้ถูกร้อง หรือมีคำสั่งแจ้งผู้ถูกร้องมารับสำเนาคำร้องภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด

เมื่อผู้ถูกร้องได้รับสำเนาคำร้อง ให้ยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับสำเนาคำร้อง

กรณีผู้ถูกร้องไม่ยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาภายในระยะเวลาตามวรรคสอง หรือไม่มารับสำเนาคำร้องภายในกำหนดเวลาตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป

มาตรา ๕๐ คำร้องหรือคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาจะแก้ไขเพิ่มเติมได้ต้องเป็นสาระสำคัญอันควรแก่การแก้ไขเพิ่มเติมและเกี่ยวข้องกับเรื่องเดิม แต่จะทำได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล

มาตรา ๕๑ ในการนั่งพิจารณา ศาลมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ดำเนินการใดเพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณาได้

ศาลมีอำนาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมายและในการปฏิบัติหน้าที่ให้ตุลาการเป็นเจ้าพนักงานในการยุติธรรมตามกฎหมาย

คู่กรณี ผู้เกี่ยวข้อง หรือพยานในเรื่องพิจารณา ย่อมมีสิทธิในการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง

มาตรา ๕๒ พยานหลักฐาน หรือข้อเท็จจริง ที่คู่กรณีนำเสนอหรือศาลเรียกมาเอง หากเกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอก ให้ศาลมีอำนาจส่งสำเนาหรือแจ้งให้บุคคลภายนอกดังกล่าวทราบ และได้มีโอกาสโต้แย้งคัดค้านเพื่อประกอบการพิจารณาวินิจฉัยก็ได้

พยานหลักฐาน หรือข้อเท็จจริง ที่ศาลเรียกมาเอง ให้ศาลส่งสำเนาหรือแจ้งให้คู่กรณีได้มีโอกาสโต้แย้งคัดค้าน

มาตรา ๕๓ ในการสืบพยานบุคคลไม่ว่าจะเป็นพยานที่คู่กรณีอ้างหรือที่ศาลเป็นผู้เรียกมาเอง ให้ศาลเป็นผู้ซักถามพยาน คู่กรณีจะซักถามพยานได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาลโดยให้ศาลเป็นผู้ซักถามแทน

มาตรา ๕๔ การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลให้กระทำด้วยความรวดเร็ว และมีกำหนดเวลาที่แน่นอน

ในกรณีมีเหตุสุดวิสัย หรือเหตุจำเป็นอันอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ หรือเหตุอื่นตามที่คู่กรณี หรือผู้เกี่ยวข้องร้องขอ หรือศาลเห็นสมควร เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะ ศาลจะสั่งเลื่อนกระบวนการพิจารณาออกไปก็ได้

มาตรา ๕๕ ศาลมีอำนาจในอันที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาและวินิจฉัยว่า พยานหลักฐานใด ๆ ที่ได้มา หรือมีอยู่ หรือที่คู่กรณีหรือผู้เกี่ยวข้องนำมาสืบนั้น จะเกี่ยวกับประเด็นที่ศาลกำหนดไว้ และเป็นอันเพียงพอให้ฟังเป็นยุติได้หรือไม่ แล้วพิจารณาวินิจฉัยไปตามนั้น

มาตรา ๕๖ หากศาลเห็นว่าเรื่องพิจารณาใดเป็นปัญหาข้อกฎหมาย หรือมีพยานหลักฐานที่คู่กรณี หรือผู้เกี่ยวข้องแถลงยอมรับและเพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้แล้ว ศาลอาจประชุมปรึกษาเพื่อพิจารณาและวินิจฉัยโดยไม่ทำการไต่สวนก็ได้ ทั้งนี้ เว้นแต่รัฐธรรมนูญหรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้จะกำหนดเป็นอย่างอื่น

มาตรา ๕๗ การไต่สวนของศาล ให้กระทำโดยเปิดเผย เว้นแต่เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควร เพื่อรักษาความเรียบร้อยในบริเวณที่ทำการศาล หรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ ศาลมีอำนาจกำหนดให้เฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้องมีสิทธิอยู่ในห้องพิจารณาได้

มาตรา ๕๘ คู่กรณีจะอ้างตนเอง บุคคล และหลักฐานอื่นเป็นพยานได้ตามที่ศาลเห็นสมควร และมีสิทธิขอตรวจพยานหลักฐานและคัดสำเนาพยานหลักฐานของตนเองหรือของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งนั้น ณ ที่ทำการศาลในเวลาทำการได้ตามที่ศาลกำหนด

การอ้างพยานหลักฐานตามวรรคหนึ่ง ให้คู่กรณีจัดทำบัญชีระบุพยานยื่นต่อศาลพร้อมแสดง เหตุผลความจำเป็นในการอ้างพยานหลักฐาน และวิธีการได้มาซึ่งพยานหลักฐานดังกล่าว

คู่กรณีอาจยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมพร้อมแสดงเหตุผลความจำเป็นได้ตามที่ศาลเห็นสมควร หลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาในการยื่นบัญชีระบุพยานให้เป็นไปตามข้อกำหนดของศาล

มาตรา ๕๙ เพื่อให้การนั่งพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม ศาลอาจกำหนดให้มีการตรวจพยานหลักฐานก่อนก็ได้ และให้แจ้งคู่กรณีทราบล่วงหน้าก่อนวันนัดตรวจพยานหลักฐานไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน

หลักเกณฑ์ และวิธีการ ในการตรวจพยานหลักฐานให้เป็นไปตามข้อกำหนดของศาล

มาตรา ๖๐ การไต่สวนของศาลให้คู่กรณีซักถามเฉพาะประเด็นที่ศาลกำหนดและให้มีการ สืบพยานหลักฐานที่คู่กรณีไม่รับกัน

ถ้าคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มาศาลในวันไต่สวนโดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป

มาตรา ๖๑ ในกรณีที่มีความจำเป็นให้ศาลเรียกพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญเข้ามา ในการไต่สวนได้

การไต่สวนพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญ ให้ศาลสอบถามพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญเอง ก่อนทำการไต่สวนให้ศาลแจ้งให้พยานทราบถึงประเด็นและข้อเท็จจริงที่จะทำการไต่สวนแล้ว ให้พยานเบิกความข้อนั้นโดยวิธีแถลงด้วยตนเองหรือตอบคำถามของศาล

ให้คู่กรณีมีสิทธิซักถามพยานเพิ่มเติมตามประเด็นและข้อเท็จจริงที่ศาลกำหนดไว้ได้โดยให้ฝ่าย ที่อ้างพยานเป็นผู้ซักถามก่อน

มาตรา ๖๒ ศาลอาจอนุญาตให้สืบพยานที่อยู่นอกที่ทำการศาลด้วยวิธีการตามที่คู่กรณีฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายร้องขอ โดยให้ฝ่ายที่ร้องขอเป็นผู้ดำเนินการเพื่อจัดให้มีวิธีการดังกล่าวและเป็นผู้เสียค่าใช้จ่าย ในกรณีนี้เว้นแต่ศาลจะกำหนดเป็นอย่างอื่น

การสืบพยานตามวรรคหนึ่ง ให้ถือว่ากระทำในห้องพิจารณาของศาล

มาตรา ๖๓ ในกรณีที่ศาลเห็นสมควร หรือในกรณีที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายร้องขอ และศาลอนุญาต ศาลอาจกำหนดให้พยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญคนใดเสนอบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริง หรือความเห็นต่อศาลแทนการมาเบิกความได้

ให้ศาลส่งสำเนาบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นตามวรรคหนึ่งให้คู่กรณีทราบ และหากคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งติดใจซักค้านก็ให้ทำคำคัดค้านเป็นหนังสือหรือร้องขอนำพยานผู้ให้ถ้อยคำมาเบิกความ ก็ได้

ศาลอาจนัดให้พยานมาศาลเพื่อตอบข้อซักถามเพิ่มเติมของศาล หรือของคู่กรณีตามประเด็น ที่เสนอต่อศาลตามความในวรรคสองและศาลอนุญาต ในกรณีเช่นนี้ ถ้าพยานบุคคลนั้นไม่มาศาล หรือมาศาล แต่ไม่ยอมตอบข้อซักถาม ให้ศาลปฏิเสธที่จะรับฟังบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นของพยานบุคคลนั้น เป็นพยานหลักฐานในเรื่องพิจารณา เว้นแต่มีพยานหลักฐานอื่นประกอบและศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์ แห่งความยุติธรรม ศาลจะรับฟังบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นของพยานบุคคลนั้นประกอบ พยานหลักฐานอื่นนั้นก็ได้

หลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาในการจัดทำ การยื่น การส่ง และการคัดค้านบันทึกถ้อยคำยืนยัน ข้อเท็จจริงหรือความเห็น ให้เป็นไปตามข้อกำหนดของศาล

มาตรา ๖๔ การไต่สวนของศาลให้ศาลบันทึกการพิจารณารวมไว้ในสำนวนและจัดให้ คู่กรณีลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน

การบันทึกคำเบิกความของพยานในการไต่สวน ให้บันทึกการพิจารณาโดยใช้เครื่องมือบันทึกเสียง และเครื่องมือบันทึกภาพและเสียง ซึ่งสามารถนำมาเปิดซ้ำหรือตรวจสอบความถูกต้องได้ และวิธีการอื่นตาม ข้อกำหนดของศาล

มาตรา ๖๕ ในการนั่งพิจารณา ศาลอาจขอให้พยานผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นหรือจัดทำความเห็น เพื่อประกอบการพิจารณาวินิจฉัยได้ แต่ต้องให้ผู้ร้องหรือคู่กรณี แล้วแต่กรณี ทราบความเห็นและให้โอกาส ได้แย้งความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวเป็นหนังสือภายในเวลาที่ศาลกำหนด

มาตรา ๖๖ ในการนั่งพิจารณา กรณีที่ศาลเห็นสมควรหรือกรณีที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือ ทั้งสองฝ่ายร้องขอและศาลอนุญาต ศาลอาจสั่งให้มีการสืบพยานหลักฐาน ตรวจสอบบันทึก เอกสาร วัตถุ หรือสถานที่ ไม่ว่าจะกระทำในเวลาใด ภายในหรือภายนอกที่ทำการศาลก็ได้

มาตรา ๖๗ ในการนั่งพิจารณา พยานหลักฐานใดที่ศาลเห็นว่าพุ่มเพี้ยนเกินสมควรหรือประวิง ให้ซักซ้ำหรือไม่เกี่ยวกับประเด็นที่พิจารณาวินิจฉัย ให้ศาลมีอำนาจงดการสืบพยานหลักฐานเช่นว่านั้น

ก่อนศาลสั่งงดสืบพยานหลักฐานตามวรรคก่อน ให้ศาลฟังคู่กรณีฝ่ายที่เกี่ยวข้องเสียก่อนที่จะมีคำสั่ง โดยคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีสิทธิคัดค้านการงดการสืบพยานหลักฐาน และมีสิทธินำพยานหลักฐานอื่นมาพิสูจน์ ว่าไม่เข้าเงื่อนไขที่ศาลจะสั่งงดการสืบพยาน

คำสั่งงดการสืบพยานหลักฐานตามมาตรา นี้ ให้ดำเนินการสั่งโดยใช้คะแนนเสียงข้างมากของ ตุลาการทั้งหมดในองค์คณะ หากคะแนนเสียงเท่ากัน ห้ามมิให้ศาลงดการสืบพยานหลักฐานนั้น

มาตรา ๖๘ ในการนั่งพิจารณา ศาลอาจอนุญาตให้คู่กรณี พยาน หรือผู้เกี่ยวข้อง ให้ข้อเท็จจริง หรือความเห็นแล้วแต่กรณีเป็นหนังสือได้

มาตรา ๖๙ เมื่อศาลมีคำสั่งให้รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยแล้ว การวินิจฉัยของศาล ตุลาการที่เป็นองค์คณะทุกคนจะงดออกเสียงในประเด็นที่วินิจฉัยมิได้

มาตรา ๗๐ ให้ประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้ลงลายมือชื่อในคำสั่ง หรือประกาศ แล้วแต่กรณี ส่วนหนังสืออื่นใดของศาล ให้ประธานศาลรัฐธรรมนูญหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายเป็นผู้ลงลายมือชื่อ

หมวด ๓ การทำคำวินิจฉัยหรือคำสั่ง

มาตรา ๗๑ ตุลาการซึ่งเป็นองค์คณะทุกคนจะต้องทำความเข้าใจในการวินิจฉัยในส่วนของตน โดยจัดทำเป็นหนังสือปิดผนึกยื่นไว้ต่อสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญก่อนแถลงด้วยวาจาต่อที่ประชุมเพื่อการลงมติ ให้สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญลงทะเบียนวันเวลาที่ได้มีการยื่นไว้เป็นหลักฐาน และเมื่อได้ดำเนินการดังกล่าวแล้ว ห้ามไม่ให้ตุลาการแก้ไขเพิ่มเติมคำวินิจฉัยในส่วนของตน ภายหลังจากการลงมติเสร็จสิ้น ให้ตุลาการซึ่งเป็นองค์คณะจัดทำคำวินิจฉัยตามมติของศาล

มาตรา ๗๒ คำวินิจฉัยของศาลอย่างน้อยต้องประกอบด้วยความเป็นมาหรือคำกล่าวหาสรุปข้อเท็จจริงที่ได้มาจากการพิจารณา เหตุผลในการวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง

ในการวินิจฉัย ศาลต้อง

- (๑) วินิจฉัยชี้ขาดในประเด็นข้อกฎหมายทุกข้อที่ผู้ร้องและผู้ถูกร้องได้ยกขึ้นกล่าวอ้าง
- (๒) วินิจฉัยชี้ขาดคำขอทุกข้อตามที่ปรากฏในคำร้อง
- (๓) ไม่วินิจฉัยชี้ขาดเกินคำขอหรือนอกจากที่ปรากฏในคำร้อง

ในกรณีที่ปรากฏว่าในคำวินิจฉัยได้มีการวินิจฉัยเกี่ยวกับเรื่องที่อยู่นอกเหนือขอบเขตอำนาจของศาลตามขั้นตอนหรือวิธีการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่รัฐธรรมนูญหรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้บัญญัติไว้ให้ใช้กับเรื่องที่พิจารณา หรือมีการวินิจฉัยที่ศาลไม่ได้นำมาเป็นข้อสนับสนุนในการวินิจฉัยประเด็นแห่งเรื่องพิจารณา ให้ถือว่าส่วนดังกล่าวของคำวินิจฉัยไม่มีผลผูกพันตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๑๖ วรรคห้า

ตุลาการซึ่งเป็นองค์คณะทุกคนที่วินิจฉัยต้องลงลายมือชื่อในคำวินิจฉัยนั้น ถ้าตุลาการคนใดมีเหตุจำเป็นไม่สามารถลงลายมือชื่อได้ ให้องค์คณะนั้นพิจารณาหากเห็นว่าเป็นกรณีมีเหตุจำเป็นไม่สามารถลงลายมือชื่อได้ ให้มอบหมายตุลาการคนใดคนหนึ่งที่เป็นองค์คณะจัดแจ้งเหตุดังกล่าวแล้วกลั้ดรวมไว้กับคำวินิจฉัย

คำวินิจฉัยของศาลและความเห็นในการวินิจฉัยของตุลาการที่เป็นองค์คณะทุกคน ให้ส่งไปประกาศในราชกิจจานุเบกษาภายในสิบห้าวันนับแต่วันอ่าน

มาตรา ๗๓ คำวินิจฉัยของศาลให้มีผลในวันอ่าน

ในกรณีที่ศาลมีคำวินิจฉัยเรื่องพิจารณาที่มีคู่กรณี ถ้าคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายแล้วแต่กรณี ทราบนัดโดยชอบแล้วไม่มา ให้ศาลบันทึกไว้และให้ถือว่าคำวินิจฉัยนั้นได้อ่านโดยชอบแล้ว

ในกรณีที่ศาลมีคำวินิจฉัยเรื่องพิจารณาที่ไม่มีผู้ถูกร้อง ให้ศาลแจ้งคำวินิจฉัยของศาลแก่ผู้ร้อง และให้ถือว่าวันที่ศาลลงมติซึ่งเป็นวันที่ปรากฏในคำวินิจฉัยเป็นวันอ่าน

การแจ้งให้มาฟังและการอ่านคำวินิจฉัยของศาลตามวรรคสองและการแจ้งตามวรรคสามให้เป็นไปตามข้อกำหนดของศาล

มาตรา ๗๔ คำสั่งจำหน่ายคำร้องตามมาตรา ๒๔ และคำสั่งจำหน่ายเรื่องพิจารณาตามมาตรา ๓๐ และคำสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยตามมาตรา ๔๐ และมาตรา ๔๗ ให้ดำเนินการสั่งโดยใช้คะแนนเสียงข้างมากของตุลาการทั้งหมดในองค์คณะ และต้องประกอบด้วยความเป็นมาโดยย่อของคำร้อง เหตุผลในการมีคำสั่ง ความเห็นประกอบ และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง

เมื่อจัดทำคำสั่งเสร็จแล้ว ให้แจ้งคู่กรณีทราบ พร้อมปิดประกาศไว้ ณ ที่ทำการศาลไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน

คำสั่งของศาลตามวรรคก่อนให้มีผลนับแต่วันที่มิมีคำสั่ง

มาตรา ๗๕ คำวินิจฉัยหรือคำสั่งนั้นเมื่อได้อ่านโดยเปิดเผยให้คู่กรณีฟังแล้วจะแก้ไขเพิ่มเติมอีกมิได้ เว้นแต่มีข้อผิดพลาดหรือผิดหลงเล็กน้อย เมื่อศาลเห็นเองหรือเมื่อคู่กรณีร้องขอและศาลเห็นสมควร ศาลจะมีคำสั่งแก้ไขเพิ่มเติมข้อผิดพลาดหรือผิดหลงเล็กน้อยเช่นว่านั้นให้ถูกต้องก็ได้

การทำคำสั่งแก้ไขเพิ่มเติมตามวรรคหนึ่ง จะต้องไม่เป็นการกลับหรือแก้ผลในคำวินิจฉัยหรือคำสั่งเดิม เมื่อได้ทำคำสั่งเช่นว่านั้นแล้ว ให้แจ้งผู้ร้องหรือคู่กรณี แล้วแต่กรณี ได้รับทราบ และให้นำความในมาตรา ๗๒ วรรคห้า มาใช้บังคับโดยอนุโลม

หลักเกณฑ์ และวิธีดำเนินการจัดทำคำสั่งตามวรรคหนึ่งและวรรคสองให้เป็นไปตามข้อกำหนดของศาล

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๗๖ ให้ศาลดำเนินการจัดทำร่างข้อกำหนดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ให้แล้วเสร็จและเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวัน นับแต่วันประกาศใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๗๗ ในระหว่างที่ยังไม่มีข้อกำหนดศาลตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับ ให้ใช้ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. ๒๕๕๐ ไปพลางก่อน ทั้งนี้ เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๗๘ บรรดาเรื่องพิจารณาซึ่งค้างอยู่ในศาลก่อนวันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับ ให้ใช้บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้บังคับ

หากไม่มีบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับแก่เรื่องพิจารณาซึ่งค้างอยู่ในศาลตามวรรคหนึ่ง ให้ใช้ข้อกำหนดเดิมของศาลบังคับแก่เรื่องซึ่งค้างพิจารณาอยู่นั้น

.....
.....

บันทึกวิเคราะห์สรุปสาระสำคัญ
ของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ
พ.ศ.

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับคณะได้เสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. และได้จัดทำบันทึกวิเคราะห์สรุปสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ตามมาตรา ๑๔๐ วรรคสอง ประกอบมาตรา ๑๔๒ วรรคห้า ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ดังต่อไปนี้

๑. ความเป็นมาของการเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับคณะผู้เสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้เห็นว่าการที่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๓๐๐ วรรคห้า ได้บัญญัติให้มีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ ก็เพราะมีเจตนารมณ์ให้กฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญมีความเกี่ยวพันในความชอบธรรมทางประชาธิปไตยที่ไม่ขาดสาย โดยให้อำนาจรัฐสภาซึ่งประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจาก การเลือกตั้งของประชาชน เป็นผู้ให้ความเห็นชอบในการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว เพื่อให้การดำเนินการกระบวนการพิจารณาในศาลรัฐธรรมนูญมีขั้นตอนและวิธีการที่ชัดเจน สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนเสียงส่วนใหญ่ ตามวิถีทางแห่งระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หลักนิติธรรม หลักการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตยและการตรวจสอบถ่วงดุลกันระหว่างองค์กรตามรัฐธรรมนูญ รวมทั้ง หลักความมั่นคงแน่นอนของกฎหมาย หลักความมั่นคงแห่งสิทธิ และหลักการคุ้มครองความเชื่อถือและไว้วางใจโดยสุจริตของประชาชน จึงเป็นที่มาของการเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

๒. เหตุผลและความจำเป็นในการเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

โดยที่บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๑๓๘ (๕) ได้บัญญัติให้มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ และในมาตรา ๒๑๖ วรรคหก ได้บัญญัติให้วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญนี้ เพื่อใช้เป็นวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญในการพิจารณาวินิจฉัยคำร้องตามขั้นตอนและขอบเขตอำนาจที่รัฐธรรมนูญกำหนด จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

๓. สาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ประกอบด้วยสาระสำคัญของวิธีพิจารณาที่มีความสอดคล้องกับหลักการแห่งระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย รวมทั้ง หลักการพิจารณาในศาลรัฐธรรมนูญที่ใช้ระบบไต่สวน หลักการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะหลักการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตย หลักการตรวจสอบถ่วงดุล หลักนิติรัฐที่คำนึงถึงความมั่นคงแน่นอนของกฎหมาย และหลักนิติธรรมที่เคารพถึงหลักประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของปัจเจกชน อาทิ การกำหนดให้ชัดเจนว่าวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญเป็นวิธีพิจารณาโดยใช้ระบบไต่สวนและให้ศาลมีอำนาจแสวงหาและรับฟังพยานหลักฐาน นอกจากที่คู่กรณีได้เสนอต่อศาลเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสาธารณะ การกำหนดให้ศาลมีอำนาจกำหนดวิธีการชั่วคราวเพื่อการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะก่อนรับคำร้องหรือก่อนมีคำวินิจฉัย การกำหนดให้ข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญต้องผ่านความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎร การบัญญัติบทมาตราเฉพาะเกี่ยวกับการยื่นคำร้องและวิธีดำเนินกระบวนการพิจารณาเฉพาะเรื่องเพื่อให้เกิดขั้นตอนและวิธีการที่ชัดเจนในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคำร้อง ในเรื่องพิจารณาที่ส่งผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะและให้ประชาชนได้รับทราบโดยชัดเจน รวมทั้ง กำหนดให้การบังคับมาตรการที่มีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนมีกระบวนการพิจารณาที่เที่ยงธรรมโดยคำนึงถึงการมีอยู่ของการกระทำความผิดแห่งบุคคลอย่างแท้จริง เป็นต้น โดยมีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

๓.๑ กำหนดบทนิยามคำศัพท์ที่ใช้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ เพื่อกำหนดขอบเขตความหมายให้เกิดความชัดเจนแน่นอนในการนำไปบังคับใช้ (มาตรา ๓)

๓.๒ ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการออกข้อกำหนดของศาลเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็วและเที่ยงธรรม โดยข้อกำหนดดังกล่าวต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎร เพื่อประโยชน์ให้การดำเนินการในศาลรัฐธรรมนูญมีความเกี่ยวพันในทางความชอบธรรมทางประชาธิปไตยที่ไม่ขาดสาย (eine ununterbrochene Legitimationskette) เนื่องจากข้อกำหนดของศาลมีความเชื่อมโยงกับประชาชนเพราะได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากกรเลือกตั้ง (มาตรา ๔)

๓.๓ ให้ศาลมีอำนาจแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ศาลเพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือในกระบวนการพิจารณาของศาลตามที่ศาลมอบหมาย (มาตรา ๕)

๓.๔ กำหนดให้ศาลมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยเรื่องพิจารณาเฉพาะตามที่รัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญบัญญัติให้อำนาจไว้เท่านั้น โดยไม่มีอำนาจที่จะพิจารณาวินิจฉัยเกี่ยวกับเนื้อหาและกระบวนการตราร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม อันเป็นเรื่องอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญโดยรัฐสภา รวมทั้ง ห้ามมิให้ศาลรัฐธรรมนูญรับพิจารณาวินิจฉัยการปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายของรัฐสภา สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ และองค์กรตามรัฐธรรมนูญ นอกเหนือจากที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายบัญญัติให้เป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญไว้ นอกจากนี้ ในกรณีที่มีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญหรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญกำหนดขั้นตอนหรือวิธีการสำหรับเสนอเรื่องพิจารณาหรือยื่นคำร้องต่อศาลไว้ การดำเนินกระบวนการพิจารณาจะกระทำได้ก็ต่อเมื่อคู่กรณีได้ปฏิบัติตามขั้นตอนหรือวิธีการนั้นครบถ้วนแล้ว (มาตรา ๖)

๓.๕ ให้วิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญเป็นวิธีพิจารณาโดยใช้ระบบไต่สวน และในกรณีที่รัฐธรรมนูญหรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้มิได้กำหนดเรื่องใดไว้โดยเฉพาะให้นำวิธีพิจารณาของศาลปกครองมาใช้บังคับโดยอนุโลม เนื่องจากมีลักษณะเป็นกระบวนการพิจารณาแบบไต่สวนในทางระบบกฎหมายมหาชนที่คล้ายคลึงกันมากที่สุด และเป็นการป้องกันมิให้นำกระบวนการพิจารณาที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งเป็นระบบกฎหมายเอกชน มาปรับใช้กับคดีในศาลรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๗)

๓.๖ ให้ศาลมีอำนาจหน้าที่แสวงหาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับประเด็นแห่งเรื่องพิจารณาได้ ทั้งนี้ อาจแสวงหาข้อเท็จจริงอื่นนอกจากที่ปรากฏในคำร้องหรือคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาของคู่กรณี รวมทั้งอาจใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานอื่นใดโดยไม่จำกัดเฉพาะที่เสนอโดยคู่กรณี เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมและการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ (มาตรา ๘)

๓.๗ ให้ศาลมีอำนาจยื่นขยายระยะเวลาได้เท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมและประโยชน์สาธารณะ เว้นแต่รัฐธรรมนูญจะกำหนดเวลาไว้เป็นการเฉพาะ (มาตรา ๙)

๓.๘ กำหนดให้การส่งสำเนาคำร้อง สำเนาคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาหรือเอกสารอื่นใดหรือการแจ้งวันนัดคำสั่งของศาล หรือข้อความอย่างอื่นไปยังคู่กรณีหรือบุคคลอื่นใดในเรื่องพิจารณา เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ศาลดำเนินการส่งหรือโดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ และให้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการส่งคำร้อง หรือการแจ้งวันนัดของศาลหรือข้อความอย่างอื่นไปยังคู่กรณีหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วนหรือเพื่อความเหมาะสมตามสภาพแห่งเนื้อหาของเรื่องที่ทำการติดต่อ (มาตรา ๑๐) รวมทั้ง ให้มีการออกนั่งพิจารณาของศาลเพื่อการได้ส่วนโดยเปิดเผยต่อสาธารณะให้มีการบันทึกคำเบิกความลงในวัสดุซึ่งสามารถถ่ายทอดออกเป็นภาพและเสียงที่สามารถนำมาเปิดซ้ำหรือตรวจสอบความถูกต้องของการบันทึกได้ และในกรณีที่มีเหตุจำเป็นอันไม่อาจนำพยานมาเบิกความในศาลได้ ศาลอาจอนุญาตให้พยานเบิกความที่สถานที่ทำการของทางราชการหรือสถานที่อื่นนอกศาล โดยจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงในลักษณะการประชุมทางจอภาพ (VDO Conference) ได้ (มาตรา ๑๑)

๓.๙ กำหนดให้อำนาจศาลออกประกาศกำหนดอัตรา หลักเกณฑ์ และวิธีการเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในเรื่องค่าป่วยการพยาน และการจัดส่งเอกสาร ฯลฯ (มาตรา ๑๒) กำหนดให้แบบพิมพ์ที่ใช้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลให้เป็นไปตามประกาศของศาล (มาตรา ๑๓)

๓.๑๐ ให้มีการคัดค้านตุลาการและการถอนตัวของตุลาการได้ (มาตรา ๑๔ - ๑๖) และให้ตุลาการซึ่งมีเหตุดังกล่าวหยุดการปฏิบัติหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยเรื่องพิจารณานั้นไว้ก่อนจนกว่าศาลจะได้วินิจฉัยชี้ขาดเหตุคัดค้านนั้น (มาตรา ๑๗) และตุลาการจะถอนตัวจากเรื่องพิจารณาหรือการทำคำวินิจฉัยหรือมีคำสั่งในเรื่องพิจารณาใดไม่ได้ เว้นแต่มีเหตุที่ตุลาการอาจถูกคัดค้าน เหตุสุดวิสัย หรือเหตุจำเป็นอันอันมิอาจก้าวล่วงได้ (มาตรา ๑๘ วรรคหนึ่ง) นอกจากนี้ มติของศาลในกรณีการพิจารณาวินิจฉัยเหตุคัดค้านตุลาการหรือการอนุญาตให้ตุลาการถอนตัวจากคดี ให้แสดงผลโดยละเอียดและเปิดเผยต่อสาธารณะ (มาตรา ๑๘ วรรคสอง)

๓.๑๑ กำหนดวิธีการบังคับใช้วิธีพิจารณาความแก้คำร้องหรือเรื่องพิจารณาในศาลรัฐธรรมนูญ ให้มีความชัดเจน กล่าวคือ หากตัวอักษรหรือถ้อยคำในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือบทบัญญัติแห่งกฎหมายอื่นมีการให้ความหมายหรือกำหนดขั้นตอนที่ชัดเจนอยู่แล้วให้ใช้หรือวินิจฉัยตามนั้นอย่างเคร่งครัด (มาตรา ๒๒ วรรคหนึ่ง) แต่หากปรากฏกรณีที่บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือบทกฎหมายอื่นใดไม่ชัดเจน ให้ศาลแสวงหาความมุ่งหมายหรือเจตนารมณ์ของบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือบทกฎหมายนั้น โดยการแปลความมุ่งหมายหรือเจตนารมณ์ดังกล่าว (มาตรา ๒๒ วรรคสอง) และห้ามมิให้แปลความแบบขยายเพื่อเพิ่มลักษณะการจำกัดสิทธิของผู้ร้องหรือจำกัดอำนาจของรัฐสภา ให้มากกว่าที่บัญญัติไว้ อีกทั้ง จะต้องดำเนินการไปโดยคำนึงถึงหลักนิติธรรม หลักการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตย หลักการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ หลักความได้สัดส่วน หลักความมั่นคงแห่งกฎหมาย หลักความมั่นคงแห่งสิทธิ หลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของปัจเจกชน หลักการคุ้มครองความเชื่อถือและไว้วางใจโดยสุจริตของประชาชน และหลักกฎหมายมหาชนอื่น (มาตรา ๒๒ วรรคสาม) นอกจากนี้ เพื่อให้บทกฎหมายมาตรานี้เกิดสภาพบังคับจึงได้กำหนดให้ การไม่ปฏิบัติตามบทกฎหมายมาตรานี้ ถือเป็นความผิดทุจริตต่อหน้าที่หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญา (มาตรา ๒๒ วรรคสี่)

๓.๑๒ ให้มีหลักการเรื่องละเมิดอำนาจศาล และให้ศาลมีอำนาจบังคับใช้มาตรการที่ไม่ใช่โทษ ในทางกฎหมายอาญาแก่ผู้ฝ่าฝืนได้ กล่าวคือ ตักเตือน หรือไล่ออกจากที่ทำการศาล หรือบริเวณที่ทำการศาล โดยเหตุผลที่มีได้กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจบังคับใช้มาตรการที่มีลักษณะเป็นบทลงโทษในทางกฎหมายอาญา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๘ แก่กรณีดังกล่าวนี้ เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญมีชั้นศาลเดียว หากให้อำนาจลงโทษในทางกฎหมายอาญาแล้ว บุคคลที่ต้องโทษทางอาญาดังกล่าวก็จะไม่มีสิทธิในการอุทธรณ์ หรือฎีกาการถูกลงโทษได้เหมือนดังสิทธิที่ประชาชนทั่วไปซึ่งถูกลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลในศาลยุติธรรม หรือศาลปกครอง จะพึงมี ดังที่ปรากฏสิทธิดังกล่าวในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๘๘ ซึ่งกำหนดให้คำสั่งให้กักขัง หรือปรับไหม หรือจำขัง ผู้ใดเพราะเหตุละเมิดอำนาจศาล มิใช่เป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา คู่ความจึงสามารถอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวได้ทันที ดังคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๐๘๗/๒๕๔๓ ได้วินิจฉัยว่า คำสั่งให้ลงโทษจำคุกจำเลยฐานละเมิดอำนาจศาลเป็นคำสั่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๘๘ (๑) ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕ ไม่ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง จำเลยจึงไม่จำเป็นต้องขออนุญาตผู้พิพากษาซึ่งพิจารณาและลงชื่อในคำพิพากษาศาลชั้นต้นอนุญาตให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง นอกจากนี้ หากกฎหมายจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์การถูกลงโทษอาญา ก็จะเป็นการขัดกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. ๑๙๖๖ ข้อ ๑๔ (๕) จึงไม่สมควรกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจลงโทษทางอาญาแก่ผู้ละเมิดอำนาจศาลเนื่องจากเหตุผลกรณีการไม่มีชั้นศาล ในการรับอุทธรณ์ฎีกาการถูกลงโทษนี้ และการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นโดยสุจริตต่อกระบวนการพิจารณาและการวินิจฉัยคำร้องหรือเรื่องพิจารณาในศาลรัฐธรรมนูญอันมีลักษณะเป็นการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะได้อย่างเต็มที่ (มาตรา ๒๓-๒๔)

๓.๑๓ กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการจัดทำ การยื่น และการแก้ไขเพิ่มเติมคำร้อง และคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ทั้งนี้ ห้ามมิให้ศาลรับคำร้องซึ่งเสนอต่อศาลโดยมิได้เป็นไปตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๒๖-๒๘)

๓.๑๔ กำหนดให้สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญจัดให้มีการเปิดเผยกระบวนการและขั้นตอนการรับคำร้อง ขั้นตอนการดำเนินกระบวนการพิจารณาวินิจฉัยเรื่องพิจารณาในแต่ละเรื่องให้ประชาชนได้ทราบในระบบข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๓๑)

๓.๑๕ ให้ศาลมีอำนาจกำหนดวิธีการชั่วคราวก่อนรับคำร้องหรือก่อนมีคำวินิจฉัย เพื่อคุ้มครองประโยชน์ของคู่กรณีหรือป้องกันอันตรายอันอาจเกิดขึ้นแก่ประโยชน์สาธารณะ (มาตรา ๓๒)

๓.๑๖ กำหนดวิธีการยื่นคำร้องและวิธีดำเนินกระบวนการพิจารณาเฉพาะเรื่อง เพื่อประโยชน์ให้กระบวนการพิจารณาคำร้องหรือเรื่องพิจารณาในศาลรัฐธรรมนูญที่มีส่วนสำคัญในการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของปัจเจกชน และการกำหนดมาตรการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งอันมีลักษณะจำกัดตัดสิทธิเสมือนกับบทลงโทษในทางกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นผลมาจากการกระทำความผิดที่มีลักษณะองค์ประกอบคล้ายคลึงกับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๓ ตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ กำหนดให้อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ มีขั้นตอนและกระบวนการที่มีความชัดเจนแน่นอน เทียบธรรม สอดคล้องกับหลักนิติรัฐและหลักนิติธรรมในทางด้านกฎหมายวิธีพิจารณาความ ดังนี้

๑) กำหนดให้คำร้องขอตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๖๘ ต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยการสอบสวนผู้เสนอเรื่องและบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยอัยการสูงสุดก่อน เมื่อได้มีการเสนอเรื่องต่ออัยการสูงสุดและอัยการสูงสุดเห็นว่าข้อเท็จจริงมีมูลอันควรเชื่อได้ตามที่มีการเสนอเรื่อง ก็ให้ดำเนินการยื่นคำร้องขอต่อศาลพร้อมด้วยสำนวนและความเห็น ทั้งนี้ เพื่อให้คำร้องที่มีลักษณะกล่าวหา

ว่าบุคคลหรือพรรคการเมืองกระทำความผิดในข้อหาที่มีลักษณะองค์ประกอบความผิดอันเป็นอาญาแผ่นดินในความผิดฐานเป็นกบฏตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๓ ได้รับการสอบสวนเพื่อเป็นการใช้ดุลพินิจในการตรวจถ่วงดุลในมาตรฐานเดียวกันกับกระบวนการนิติธรรมในทางกฎหมายอาญา (Due Process) ตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของปัจเจกชนที่ถูกกล่าวหาในข้อหาความผิดที่มีความร้ายแรงจนอาจนำไปสู่การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีโทษร้ายแรงถึงประหารชีวิต และในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖๘ ก็ได้กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจบังคับมาตรการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งแก่ผู้กระทำความผิดนี้ ซึ่งส่งผลกระทบเป็นการจำกัดตัดสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในลักษณะคล้ายคลึงกันกับมาตรการในทางกฎหมายอาญา และมาตรการนี้เคยถูกบัญญัติใช้ควบคู่กับบทลงโทษในทางกฎหมายอาญาให้เป็นผลมาจากการกระทำความผิดอาญาตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งของประเทศไทยแทบทุกฉบับ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาก็เคยให้ข้อสังเกตในการตอบข้อหารือ เรื่องเสรีจที่ ๗/๒๕๐๐ ว่ามาตรการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งเป็นโทษอย่างหนึ่ง และในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีก็ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาอย่างชัดเจนว่ามาตรการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งถือเป็นผลข้างเคียงของโทษอาญา (Nebenfolgen) อีกด้วย นอกจากนี้ เพื่อให้การพิจารณาวินิจฉัยเรื่องพิจารณาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖๘ นี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีเรื่องภัยอันตราย (Harm Principle) ที่ว่า "การลงโทษต้องเหมาะสมแก่อาชญากรรม" (Let punishment fits to the crime) จึงได้กำหนดให้การล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือการกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ จะต้องปรากฏลักษณะอย่างชัดเจนว่าได้เกิดเป็นภัยอันตรายต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขขึ้นแล้ว หรือเป็นการกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งได้กระทำไปโดยเจตนา (มาตรา ๓๓)

๒) กำหนดให้การใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญในการยื่นญัตติเพื่อการเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ การพิจารณาญัตติให้แก้ไขรัฐธรรมนูญ การออกเสียงลงคะแนนเพื่อให้ความเห็นชอบหรือไม่ให้ความเห็นชอบต่อญัตติ อันเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์และวิธีการในการแก้ไขรัฐธรรมนูญซึ่งปรากฏในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๑ ย่อมไม่เข้าลักษณะที่ศาลจะรับเป็นคำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖๘ นอกจากนี้ให้นำหลักกฎหมายข้างต้นมาบังคับใช้กับพระราชกำหนดหรือกระบวนการเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ หรือร่างพระราชบัญญัติต่อรัฐสภา โดยสมาชิกรัฐสภา องค์การตามรัฐธรรมนูญ หรือประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง รวมทั้ง การพิจารณาเพื่อการลงมติเห็นชอบหรือไม่ให้ความเห็นชอบในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญและร่างพระราชบัญญัติโดยอนุโลม เนื่องจากอำนาจในการสถาปนาหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเป็นอำนาจโดยแท้ของรัฐสภาที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนให้มาเป็นฝ่ายนิติบัญญัติตามกลไกการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตย ซึ่งบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย การใช้อำนาจดังกล่าวของรัฐสภาจึงย่อมขาดองค์ประกอบภายนอก (Actus Reus) แห่งการกระทำ "ล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือการกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ" ยิ่งไปกว่านั้น การใช้อำนาจในการสถาปนากฎหมายของรัฐสหายังขาดองค์ประกอบภายใน (Mens rea) แห่งการกระทำความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖๘ อย่างชัดเจนอีกด้วย (มาตรา ๓๔)

๓) กำหนดให้การพิจารณาวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญใดมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๑ ศาลต้องทำคำวินิจฉัยอย่างชัดเจนว่าบทบัญญัติในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญอันเป็นสาระสำคัญของร่างดังกล่าว ขัดต่อรัฐธรรมนูญในบทมาตราใด

ซึ่งมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญในบทบัญญัติมาตราใดอย่างชัดเจน อีกทั้ง บทบัญญัติที่ใช้ประกอบคำวินิจฉัยตามมาตรานี้จะต้องมิใช่เป็นเพียงบทบัญญัติโดยทั่วไปแห่งรัฐธรรมนูญที่มีได้มุ่งหมายไว้ให้ใช้กับเรื่องที่ว่าชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญโดยเฉพาะ (มาตรา ๓๕)

๔) กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๕๔ เพื่อให้เกิดความชัดเจนและเที่ยงธรรม โดยการเสนอเรื่องพิจารณาต่อศาลในกรณีนี้ต้องระบุว่าร่างพระราชบัญญัติที่ยื่นเสนอ มีข้อความชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญอย่างไร อีกทั้งต้องระบุข้อโต้แย้งอย่างชัดเจนว่าร่างพระราชบัญญัติในบทบัญญัติมาตราใด ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญในบทบัญญัติมาตราใด พร้อมทั้งเหตุผลแห่งการนั้น และบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่กล่าวอ้างเป็นหลักแห่งข้อโต้แย้งนี้ ต้องมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับร่างพระราชบัญญัติที่อ้างว่ามีข้อความชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ โดยต้องมีใช้เป็นบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่มุ่งบัญญัติไว้ให้ใช้กับกรณีโดยทั่วไปอันมิได้มุ่งหมายไว้ให้บังคับใช้แก่กรณีใดกรณีหนึ่งโดยเฉพาะ หากเป็นข้อโต้แย้งว่าร่างพระราชบัญญัติตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ต้องระบุให้ชัดเจนว่าบัญญัติไม่ถูกต้องตามขั้นตอนหรือวิธีการที่กำหนดไว้ในบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญมาตราใดอย่างชัดเจน และการไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนหรือวิธีการนั้น ต้องมีความร้ายแรงถึงขั้นเสมือนว่าร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว ยังไม่ได้รับการพิจารณาให้ความเห็นชอบโดยรัฐสภา ยิ่งไปกว่านั้น ห้ามมิให้ศาลรับพิจารณาตามมาตรานี้ หากนายรัฐมนตรีได้ดำเนินการนำร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว (มาตรา ๓๖)

๕) กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๕ โดยศาลจะวินิจฉัยว่าพระราชกำหนดใดไม่เป็นไปตาม มาตรา ๑๘๔ วรรคหนึ่งหรือวรรคสองได้ก็ต่อเมื่อตุลาการได้ลงคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนตุลาการทั้งหมดในศาลว่า พระราชกำหนดไม่เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญดังกล่าว อีกทั้ง การพิจารณาวินิจฉัยว่าพระราชกำหนดใดไม่เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ต้องปรากฏข้อเท็จจริงอย่างชัดเจนว่าการตราพระราชกำหนดไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยของสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศหรือป้องปัดภัยพิบัติสาธารณะ หากมีข้อสงสัยให้ถือว่าพระราชกำหนดเป็นไปโดยถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๓๗)

๖) กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๐ ให้เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกำหนดไว้ และให้นำวิธีพิจารณาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ มาตรา ๓๖ (การเสนอเรื่องต่อศาลว่าร่างพระราชบัญญัติมีข้อความชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ) มาใช้กับกรณีนี้โดยอนุโลม (มาตรา ๓๘)

๗) กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๑ ซึ่งเป็นการควบคุมกฎหมายภายหลังที่มีการประกาศใช้ (post-publication control) ก่อนคดีในศาลยุติธรรม ศาลปกครอง หรือศาลทหารถึงที่สุด โดยให้อำนาจศาลในการรับฟังข้อโต้แย้งของคู่ความในคดีในศาลดังกล่าวว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมาย รวมทั้งกฎ หรือข้อบังคับใด มีลักษณะชัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติที่บังคับใช้โดยทั่วไปแห่งรัฐธรรมนูญซึ่งกำหนดถึงสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของปัจเจกชน เพื่อให้ศาลสามารถปรับใช้หรือแปลความหมายของบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญไปในทางขยายสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน โดยให้ผลของคำวินิจฉัยมีผลเป็นการเฉพาะกับบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องในคดีเท่านั้น (มาตรา ๓๙)

๘) กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ ซึ่งเป็นการควบคุมกฎหมายภายหลังที่มีการประกาศใช้ (post-publication control) ภายหลัง

คดีในศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลทหารและศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองถึงที่สุด โดยให้สิทธิบุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญได้รับรองไว้ มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้มีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ โดยกำหนดให้ การใช้สิทธิตามมาตรา ๓๓ ต้องเป็นกรณีที่ไม่อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้ ซึ่งมีใช้เกิดขึ้นจากการจงใจหรือประมาท เลินเล่ออย่างร้ายแรง จนมิได้ดำเนินการใช้สิทธิหรือโต้แย้งเพื่อให้เป็นไปตามสิทธิหรือเสรีภาพเหล่านั้นภายใน เวลาที่กฎหมายกำหนด ทั้งนี้คู่ความหรือผู้มีส่วนได้เสียได้รู้ถึงขอบเขตแห่งสิทธิหรือเสรีภาพนั้นแล้ว เว้นไว้แต่ เป็นกรณีภายหลังจากที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดได้มีการตรากฎหมายขึ้นใหม่ เพื่อแก้ไขเพิ่มเติม หรือยกเลิกกฎหมายเดิม จนส่งผลเป็นไปในทางขยายสิทธิหรือเสรีภาพให้เพิ่มมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม หรือยกเลิกลักษณะการจำกัดสิทธิเสรีภาพ ดังกล่าว หรือเป็นกรณีการถูกจำกัดสิทธิในกระบวนการพิจารณา การอุทธรณ์ ฎีกา และการขอให้พิจารณาคดี ใหม่ ในคดีที่อ้างว่ามีบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ก็ย่อมให้ถือว่าเป็นกรณีที่ไม่อาจใช้สิทธิ โดยวิธีการอื่นได้ นอกจากนี้ เมื่อได้มีการยื่นคำร้องต่อศาลในกรณีนี้ให้ศาลดำเนินการไต่สวนโดยเปิดเผยว่าคำ ร้องดังกล่าวเข้าลักษณะที่จะรับไว้พิจารณาหรือไม่ ทั้งนี้ ห้ามมิให้ตัดสิทธิผู้ร้องในการยกข้ออ้างว่าบทบัญญัติ แห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติทั่วไปแห่งรัฐธรรมนูญในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย และ เมื่อศาลได้ไต่สวนโดยรับฟังคู่กรณีทุกฝ่ายครบถ้วนแล้ว ให้ศาลทำคำสั่งว่าจะรับคำร้องในกรณีนี้ไว้พิจารณา หรือไม่ โดยใช้มติเสียงข้างมากของตุลาการทั้งหมดในองค์คณะ (มาตรา ๔๐)

๙) กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๔ ในการพิจารณาวินิจฉัยเรื่องพิจารณาอันเกี่ยวกับความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่าง รัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่ไม่ใช่ศาลตั้งแต่สององค์กรขึ้นไป ที่ประธานรัฐสภา นายกรัฐมนตรี หรือองค์กรนั้น เสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาล ให้เรื่องพิจารณาดังกล่าว ทั้งนี้ ต้องไม่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการพิจารณายุติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หรือกระบวนการตรากฎหมายที่กระทำในรัฐสภา และการยื่น เรื่องให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยนี้ ต้องมีข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นจริงซึ่งไม่ใช่เป็นเพียงข้อสงสัยทางกฎหมาย และศาลต้อง พิจารณาชี้ขาดไปในทางใดทางหนึ่ง มิใช่เป็นเพียงการให้คำแนะนำเท่านั้น (มาตรา ๔๑)

๑๐) กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๗ โดยการมีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมือง และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของหัวหน้าพรรคการเมืองและ กรรมการบริหารพรรคการเมืองให้ศาลกระทำไปโดยคำนึงถึงการกระทำผิดที่ได้เกิดขึ้นแล้ว โดยปรากฏ หลักฐานอันควรเชื่อว่าผู้นั้น มีส่วนรู้เห็น หรือปล่อยปละละเลย หรือทราบถึงการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืน พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา หรือระเบียบหรือประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้งแล้ว แต่มิได้ดำเนินการยับยั้งหรือแก้ไขเพื่อให้การเลือกตั้ง เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม นอกจากนี้ ให้สิทธิพรรคการเมืองที่จะถูกยุบหรือบุคคลที่จะถูกเพิกถอนสิทธิ เลือกตั้งนำพยานหลักฐานใด ๆ มาพิสูจน์ว่าพรรคการเมืองหรือตนเองมิได้มีส่วนรู้เห็นหรือปล่อยปละละเลยให้มี การกระทำผิด หรือได้ดำเนินการยับยั้งหรือแก้ไขการกระทำผิดแล้ว ไม่ว่าจะการยับยั้งหรือแก้ไขนั้นจะ สำเร็จหรือไม่ก็ตาม เพื่อให้การบังคับใช้มาตรการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งเกิดความเป็นธรรมสอดคล้องกับหลัก กฎหมายที่ว่า “การลงโทษต้องขึ้นอยู่กับการมีอยู่ของการกระทำผิดเป็นการเฉพาะตัว” (nulla poena sine crimine) (มาตรา ๔๒)

๑๑) กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๗ กรณีเรื่องพิจารณาพร้อมด้วยความเห็นที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนเสนอต่อศาลรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนเห็นชอบตามที่ผู้ร้องเรียนว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใด กระหนาบต่อสิทธิมนุษยชน และมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ โดยให้นำบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๓๙ (การควบคุมกฎหมายภายหลังที่มีการประกาศใช้ในระหว่างคดีอยู่ในการพิจารณาในศาลอื่น) และมาตรา ๔๐ (การควบคุมกฎหมายภายหลังที่มีการประกาศใช้ในกรณีคดีที่อยู่ในอำนาจการพิจารณาของศาลอื่นถึงที่สุดแล้ว) มาบังคับใช้แก่กรณีนี้โดยอนุโลม (มาตรา ๔๓)

๑๒) กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในกรณีที่ศาลพิจารณาเรื่องและผู้ตรวจการแผ่นดินเสนอตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๕ (๑) โดยให้นำบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ มาตรา ๓๙ วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ (การควบคุมกฎหมายภายหลังที่มีการประกาศใช้ในระหว่างคดีอยู่ในการพิจารณาในศาลอื่น) มาใช้บังคับโดยอนุโลม (มาตรา ๔๔)

๓.๑๗ องค์คณะของศาลในการพิจารณาคดีและการทำคำวินิจฉัย

๑) องค์คณะของศาลในการพิจารณาคดีและการทำคำวินิจฉัย ต้องประกอบด้วยตุลาการไม่น้อยกว่าห้าคน (มาตรา ๔๕ วรรคหนึ่ง)

๒) ตุลาการซึ่งไม่ได้ร่วมในการพิจารณาคดีใด ย่อมไม่มีอำนาจในการทำคำวินิจฉัยนั้น (มาตรา ๔๕ วรรคสอง)

๓) ในกรณีคำวินิจฉัยที่จะส่งผลเป็นการยุบพรรคการเมืองหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง หากคะแนนเสียงเท่ากันให้ศาลมีคำวินิจฉัยยกคำร้องนั้น (มาตรา ๔๕ วรรคสาม)

๓.๑๘ ศาลอาจแต่งตั้งตุลาการประจำเรื่องพิจารณาเพื่อพิจารณารับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย หรือทำหน้าที่ตามมาตรา ๘ รวมทั้งดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ซึ่งมีใช่เป็นการนั่งพิจารณา มีคำสั่งเกี่ยวกับการคุ้มครองชั่วคราว มีคำสั่งงดการสืบพยานหลักฐาน (ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ มาตรา ๖๗) หรือเป็นไปในทางวินิจฉัยชี้ขาดเรื่องพิจารณาก็ได้ (มาตรา ๔๖)

๓.๑๙ หลักเกณฑ์และวิธีการในการตรวจคำร้อง และดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาล (มาตรา ๔๗ - มาตรา ๗๐)

๑) ให้ศาลมีอำนาจตรวจคำร้องและมีคำสั่งรับหรือไม่รับไว้พิจารณา ทั้งนี้ คำร้องในเรื่องใดที่ไม่อยู่ในอำนาจของศาล หรือเสนอต่อศาลโดยไม่ถูกต้องตามขั้นตอนที่รัฐธรรมนูญหรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ ให้สั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย (มาตรา ๔๗)

๒) การรับคำร้องไว้พิจารณาผูกพันตุลาการที่เป็นองค์คณะทุกคน เมื่อมีการวินิจฉัยประเด็นปัญหาต่าง ๆ ในเรื่องพิจารณา ตุลาการที่เป็นองค์คณะจะไม่วินิจฉัยประเด็นปัญหาดังกล่าวโดยอ้างว่าตนปฏิเสธไม่รับคำร้องไว้พิจารณาไม่ได้ และเมื่อมีการกำหนดประเด็นที่วินิจฉัยแล้ว ตุลาการจะปฏิเสธไม่ออกเสียงวินิจฉัยในประเด็นหนึ่งประเด็นใด เนื่องจากตนเป็นฝ่ายเสียงข้างน้อยในการวินิจฉัยก่อนหน้านั้นไม่ได้ (มาตรา ๔๘)

๓) การให้ผู้ถูกร้องได้ทราบและมีโอกาสโต้แย้งคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา (มาตรา ๔๙)

๔) การแก้ไขคำร้องหรือคำชี้แจงภายหลังได้มีการยื่นต่อศาลแล้ว (มาตรา ๕๐)

๕) อำนาจของศาลในการเรียกเอกสารหรือพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ดำเนินการใดเพื่อประโยชน์แก่การพิจารณา โดยคำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง (มาตรา ๕๑)

๖) การให้คู่กรณีในเรื่องพิจารณาและบุคคลภายนอกได้ทราบและมีโอกาสโต้แย้งคัดค้านพยานหลักฐาน ข้อมูล หรือข้อเท็จจริงในเรื่องพิจารณา (มาตรา ๕๒)

๗) การซักถามและสืบพยานหลักฐานในศาล (มาตรา ๕๓)

๘) การสั่งเลื่อนกระบวนการพิจารณา (มาตรา ๕๔)

๙) อำนาจของศาลในการวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานใด ๆ เกี่ยวกับประเด็นที่ศาลกำหนดไว้ และเพียงพอให้ฟังเป็นยุติได้หรือไม่ (มาตรา ๕๕)

๑๐) อำนาจของศาลในการวินิจฉัยโดยไม่ทำการไต่สวน (มาตรา ๕๖)

๑๑) การไต่สวนของศาลให้กระทำโดยเปิดเผย (มาตรา ๕๗)

๑๒) การเปิดโอกาสให้คู่กรณีอ้างและขอตรวจพยานหลักฐานในเรื่องพิจารณา (มาตรา ๕๘)

๑๓) การนัดตรวจพยานหลักฐานก่อนการพิจารณา (มาตรา ๕๙)

๑๔) การไต่สวนของศาลให้คู่กรณีซักถามเฉพาะประเด็นที่ศาลกำหนดและให้มีการสืบพยานหลักฐานที่คู่กรณีไม่รับกัน (มาตรา ๖๐)

๑๕) การเรียกพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญมาในการไต่สวน (มาตรา ๖๑)

๑๖) การสืบพยานนอกศาล หรือด้วยวิธีการอื่น ให้ถือว่ากระทำในห้องพิจารณา (มาตรา ๖๒)

๑๗) การอนุญาตให้ใช้บันทึกคำเบิกความเป็นลายลักษณ์อักษรแทนการเบิกความด้วยวาจาได้ (มาตรา ๖๓)

๑๘) ในการไต่สวนของศาลให้ศาลบันทึกรายงานการนั่งพิจารณารวมไว้ในสำนวน นอกจากนี้ ให้บันทึกคำเบิกความของพยานในการไต่สวนโดยใช้เครื่องมือบันทึกเสียงและเครื่องมือบันทึกภาพและเสียง ซึ่งสามารถนำมาเปิดซ้ำหรือตรวจสอบความถูกต้องได้ และวิธีการอื่นตามข้อกำหนดของศาล (มาตรา ๖๔)

๑๙) ศาลมีอำนาจขอให้พยานผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นหรือจัดทำความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาวินิจฉัยได้ (มาตรา ๖๕)

๒๐) การนั่งพิจารณา และการสืบพยานหลักฐาน ตรวจสอบบันทึก เอกสาร วัตถุ หรือสถานที่ ภายในหรือภายนอกที่ทำการศาล (มาตรา ๖๖)

๒๑) การสั่งงดการสืบพยานหลักฐานที่ศาลเห็นว่าพุ่มเพอຍเกินสมควรหรือประวิงให้ซักซ้ำหรือไม่เกี่ยวกับประเด็นที่พิจารณาวินิจฉัย (มาตรา ๖๗)

๒๒) การอนุญาตให้คู่กรณี พยาน หรือผู้เกี่ยวข้อง ให้ข้อเท็จจริงหรือความเห็นเป็นหนังสือ (มาตรา ๖๘)

๒๓) ตุลาการที่เป็นองค์คณะทุกคนจะงดออกเสียงในประเด็นที่วินิจฉัยมิได้ (มาตรา ๖๙)

๒๔) การลงลายมือชื่อในคำสั่งหรือประกาศของศาล (มาตรา ๗๐)

๓.๒๐ กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในในการทำความเห็นในการวินิจฉัยส่วนตนและคำวินิจฉัยกลางของศาล โดยตุลาการซึ่งเป็นองค์คณะทุกคนจะต้องทำความเห็นในการวินิจฉัยในส่วนของตนเป็นหนังสือปิดผนึกยื่นไว้ต่อสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญก่อนแถลงด้วยวาจาต่อที่ประชุมเพื่อการลงมติ และเมื่อได้ดำเนินการดังกล่าวแล้วห้ามไม่ให้ตุลาการแก้ไขเพิ่มเติมคำวินิจฉัยในส่วนของตน เมื่อการลงมติเสร็จสิ้นให้ตุลาการซึ่งเป็นองค์คณะจัดทำคำวินิจฉัยตามมติของศาล (มาตรา ๗๑)

๓.๒๑ กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับองค์ประกอบของคำวินิจฉัยว่า คำวินิจฉัยของศาลอย่างน้อยต้องประกอบด้วยความเป็นมาหรือคำกล่าวหา สรุปข้อเท็จจริงที่ได้มาจากการพิจารณา เหตุผลในการวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง (มาตรา ๗๒ วรรคหนึ่ง) รวมทั้งในการวินิจฉัยศาลต้องวินิจฉัยชี้ขาดในประเด็นข้อกฎหมายทุกข้อที่ผู้ร้องและผู้ถูกร้องได้ยกขึ้นกล่าวอ้าง และวินิจฉัยชี้ขาดคำขอทุกข้อตามที่ปรากฏในคำร้อง ตลอดจนไม่วินิจฉัยชี้ขาด

เกินคำขอหรือนอกจากที่ปรากฏในคำร้อง (มาตรา ๗๒ วรรคสอง) ในกรณีที่ปรากฏว่าในคำวินิจฉัยได้มีการวินิจฉัยเกี่ยวกับเรื่องที่อยู่นอกเหนือขอบเขตอำนาจของศาลตามขั้นตอนหรือวิธีการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่รัฐธรรมนูญหรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้บัญญัติไว้ให้ใช้กับเรื่องที่พิจารณา หรือมีการวินิจฉัยที่ศาลไม่ได้นำมาเป็นข้อสนับสนุนในการวินิจฉัยประเด็นแห่งเรื่องพิจารณา ให้ถือว่าส่วนดังกล่าวของคำวินิจฉัยไม่มีผลผูกพันตามรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๗๒ วรรคสาม) ตุลาการซึ่งเป็นองค์คณะทุกคนที่วินิจฉัยต้องลงลายมือชื่อในคำวินิจฉัยนั้น ถ้าตุลาการคนใดมีเหตุจำเป็นไม่สามารถลงลายมือชื่อได้ ให้องค์คณะนั้นพิจารณาหากเห็นว่าเป็นกรณีมีเหตุจำเป็นไม่สามารถลงลายมือชื่อได้ ให้มอบหมายตุลาการคนใดคนหนึ่งที่เป็นองค์คณะจัดแจ้งเหตุดังกล่าวแล้วกลักรวมไว้กับคำวินิจฉัย (มาตรา ๗๒ วรรคสี่)

๓.๒๒ ผลของคำวินิจฉัยของศาล โดยทั่วไปให้มีผลในวันอ่าน และในกรณีที่ศาลมีคำวินิจฉัยเรื่องพิจารณาที่ไม่มีผู้ถูกร้องให้ศาลแจ้งคำวินิจฉัยของศาลแก่ผู้ร้องและให้ถือว่าวันที่ศาลลงมติซึ่งเป็นวันที่ปรากฏในคำวินิจฉัยเป็นวันอ่าน โดยการแจ้งให้มาฟังและอ่านคำวินิจฉัยของศาลและการแจ้งคำวินิจฉัยของศาลแก่ผู้ร้องให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ศาลข้อกำหนดของศาล (มาตรา ๗๓)

๓.๒๓ คำสั่งจำหน่ายคำร้องตามมาตรา ๒๙ และคำสั่งจำหน่ายเรื่องพิจารณาตามมาตรา ๓๐ และคำสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยตามมาตรา ๔๐ และมาตรา ๔๗ ให้ดำเนินการสั่งโดยใช้คะแนนเสียงข้างมากของตุลาการทั้งหมดในองค์คณะ และต้องประกอบด้วยความเป็นมาโดยย่อของคำร้อง เหตุผลในการมีคำสั่ง ความเห็นประกอบ และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง (มาตรา ๗๔)

๓.๒๔ คำวินิจฉัยหรือคำสั่งนั้นเมื่อได้อ่านโดยเปิดเผยให้คู่กรณีฟังแล้วจะแก้ไขเพิ่มเติมอีกมิได้ เว้นแต่มีข้อผิดพลาดหรือผิดหลงเล็กน้อย เมื่อศาลเห็นเองหรือเมื่อคู่กรณีร้องขอและศาลเห็นสมควร ศาลจะมีคำสั่งแก้ไขเพิ่มเติมข้อผิดพลาดหรือผิดหลงเล็กน้อยเช่นนั้นให้ถูกต้องก็ได้ (มาตรา ๗๕)

๓.๒๕ บทเฉพาะกาล

๑) ให้ศาลดำเนินการจัดทำร่างข้อกำหนดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ให้แล้วเสร็จและเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวัน นับแต่วันประกาศใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ (มาตรา ๗๖)

๒) ในระหว่างที่ยังไม่มีข้อกำหนดศาลตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับ ให้ใช้ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. ๒๕๕๐ ไปพลางก่อน ทั้งนี้ เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ (มาตรา ๗๗)

๓) บรรดาเรื่องพิจารณาซึ่งค้างอยู่ในศาลก่อนวันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับ ให้ใช้บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้บังคับ หากไม่มีบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับแก่เรื่องพิจารณาซึ่งค้างอยู่ในศาล ให้ใช้ข้อกำหนดเดิมของศาลบังคับแก่เรื่องซึ่งค้างพิจารณาอยู่นั้น (มาตรา ๗๘)